

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AFET YÖNETİMİ PERSPEKTİFİNDEN İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİNİN DEPREM SONRASI HATAY İLİNDEKİ SOSYAL
HİZMET UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilan AKBAYIR

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

KASIM, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AFET YÖNETİMİ PERSPEKTİFİNDEN İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİNİN DEPREM SONRASI HATAY İLİNDEKİ SOSYAL
HİZMET UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilan AKBAYIR
(Y2016.060018)

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi. Mira ASSADİ

KASIM, 2023

ONAY SAYFASI

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Afet Yönetimi Perspektifinden İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Deprem Sonrası Hatay İlindeki Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (02/11/2023)

Dilan AKBAYIR

ÖNSÖZ

Türkiye, depremlerin oldukça sık yaşandığı ve üzerinde aktif fay hatlarının olduğu bir ülkedir. Son yıllarda yaşanan en yıkıcı deprem olan 2023 Kahramanmaraş merkezli büyük depremlerden civardaki birçok şehir ve sınır ülkeleri etkilenmiş olup; yüzbinlerce insan yaşamını ve yakınlarını, milyonlarca insan ise evini kaybetmiştir. Deprem de dahil tüm doğal afet sonrası süreçlerde belediyeler, sosyal hizmet uygulamalarıyla depremden etkilenen kişilere doğrudan ulaşarak depremin etkilerini çeşitli yönlerden azaltabilmektedir. Bu çalışma İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin depremden en fazla etkilenen illerden olan Hatay'da yapmış olduğu sosyal hizmet uygulamalarının afet yönetimi perspektifi ile değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmam boyunca sabırla tüm süreçte yanımda olan ve yönlendirmeleriyle ufku açan İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Lisans programındaki tez danışmanım Dr. Mira Assadi'ye, kilometrelerce uzakta olan en yakın arkadaşım Cenem'e, candan dostluğuyla bana yoldaşlık Fate'ye, hayatta her şey için beni destekleyen ablama, verdiği motivasyon ve destek için Davide'ye, her konuda varlığını hissettiren Burcu'ya, teknik bilgi ve becerisiyle verdiği destek için Sinem'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırmamda saha çalışmalarındaki deneyimlerini aktaran İstanbul Büyükşehir Belediyesi çalışanlarına da çok teşekkür ederim.

Kasım, 2023

Dilan AKBAYIR

AFET YÖNETİMİ PERSPEKTİFİNDEN İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN DEPREM SONRASI HATAY İLİNDEKİ SOSYAL HİZMET UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Türkiye, Alp-Himalaya deprem kuşağında yer aldığı için her yıl depremin yıkıcı gerçeği ile karşılaşmaktadır. Bu araştırma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremin etkilerine yönelik müdahaleyi, yerel yönetimin uygulamaları üzerinden değerlendirmeye çalışmaktadır. Araştırmada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) deprem sonrası Hatay ilindeki sosyal hizmet uygulamaları, afet yönetimi perspektifi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veriler derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır ve örnekleme yöntemi olarak amaç uygun yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, Hatay ilinde doğrudan depremzedelerle faaliyet yürüten İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı psikolog, sosyal çalışmacı ve idari personelden oluşan toplam 15 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre sahada gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları sırasında koordinasyon sürecinde bazı aksaklıkların yaşandığı, İBB personellerinin Hatay'a gönüllü olarak gittiği fakat gitmeden önce herhangi bir hazırlık eğitiminden geçmediği, toplanan yardımların sahanın ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadığı, personelin sahada dönüşümlü olarak çalışmasının özellikle yürütülen psikososyal hizmetlerin depremzedelerle kurulan güven ilişkisine olumsuz etki ettiği görülmüştür. Araştırma sonucunda; afetten etkilenen bireylerin yaşamlarına devam edebilmesi ve afet sonucu meydana gelen kayıpların etkisini azaltabilmek için sağlık, barınma, gıda gibi ihtiyaçların giderilmesinde yerel yönetimlerin sunduğu sosyal hizmet uygulamalarının oldukça önemli olduğu, fakat bu uygulamaların afet yönetimi perspektifi ile afet öncesi hazırlık ve planlama aşamalarını da kapsayacak şekilde mikro, mezo ve makro boyutlarda çok paydaşlı şekilde ele alınmasının daha faydalı olacağı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Yerel Yönetim, Deprem, Sosyal Hizmet.

**EVALUATION OF SOCIAL WORK PRACTICES OF ISTANBUL
METROPOLITAN MUNICIPALITY IN HATAY PROVINCE AFTER
EARTHQUAKE FROM DISASTER MANAGEMENT PERSPECTIVE**

ABSTRACT

Since Turkey is located in the Alpine-Himalayan earthquake belt, it faces the devastating reality of earthquakes every year. This research attempts to evaluate the response to the effects of the 6 February 2023 Kahramanmaraş earthquake through the practices of local government. In the research, the social service practices of Istanbul Metropolitan Municipality in Hatay province after the earthquake were evaluated with a disaster management perspective. Qualitative research method was used in the study, data were collected through in-depth interviews and purposive method was used as sampling method. In line with the aim of the research, in-depth interviews were conducted with a total of 15 people, including psychologists, social workers and administrative staff of the Istanbul Metropolitan Municipality Social Services Directorate, who were directly working with earthquake victims in Hatay province. According to the findings of the research, it was observed that there were some problems in the coordination process during the social service practices carried out in the field, Istanbul Metropolitan Municipality personnel went to Hatay voluntarily but did not undergo any preparatory training before going, the aid collected did not fully meet the needs of the field, and the rotational work of the personnel in the field had a negative impact on the trust relationship established with the earthquake victims, especially the psychosocial services carried out. As a result of the research, it has been understood that social service practices provided by local governments are very important in meeting the needs such as health, shelter and food in order for the individuals affected by the disaster to continue their lives and to reduce the impact of the losses caused by the disaster, but it would be more beneficial to address these practices in a multi-stakeholder manner in micro, mezzo

and macro dimensions, including the pre-disaster preparation and planning stages with a disaster management perspective.

Keywords: Disaster Management, Local Government, Earthquake, Social Work.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
I. GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Sorusu ve Amacı	3
B. Araştırmanın Önemi	4
II. TEORİK ÇERÇEVE	5
A. Afete İlişkin Tanımlar	5
1. Afet Türleri	6
2. Depremler.....	8
B. Depremler ve Türkiye.....	10
1. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler	12
2. 20 Şubat 2023 Hatay Merkezli Deprem.....	14
C. Afet Yönetimi ve Sosyal Hizmetler	16
1. Afet Yönetimi	16
2. Afet Yönetiminde Sosyal Hizmetin Rolü	18
3. Krize Müdahale Yaklaşımı	22
D. Türkiye’de Afet Yönetim	24
1. Afet Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü.....	28

2. Afet Yönetiminde Belediyeler	30
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	33
A. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri	33
B. Araştırmanın Örnekleme.....	34
C. Verilerin Toplanması ve Analizi	34
IV. BULGULAR.....	36
A. Araştırmaya Katılan İBB Çalışanlarının Demografik Bilgileri.....	36
B. İBB'nin Hatay'daki Saha Planlaması ve Organizasyon Süreci.....	37
C. İBB'nin Deprem Sonrası Hatay İlindeki Sosyal Hizmet Uygulamaları.....	42
D. Krize Müdahale Yaklaşımının Sahada Uygulanabilirliği	46
E. İBB'nin Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne Afet Yönetimi Konusundaki Destekleri	47
V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	51
A. Tartışma ve Sonuç.....	51
B. Öneriler.....	53
VI. KAYNAKÇA.....	55
EKLER.....	64
ÖZGEÇMİŞ.....	67

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AKOM	: Afet Koordinasyon Merkezi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisine
BTYK	: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
SHUDER	: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
EMSC	: European Mediterranean Seismological Center
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Aktif Fay Hatları (MTA, 2020b).....	11
Şekil 2: 1900-2022 Yılları Arasında Gaziantep ve Civarındaki 4 ve Üzeri Depremler (Türkiye Deprem Haritası, 2019).....	12
Şekil 3: 6 Şubat 2023 Gaziantep Merkezli Depremin Şiddet Haritası (Hancılar vd, 2023)	13
Şekil 4: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Deprem Haritası (EMSC, 2023)...	14

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: 1980-2020 Yılları Arasında Meydana Gelen 5.0 Üzeri Depremlere İlişkin Bilgiler (AFAD).....	11
Çizelge 2: Büyükşehir Belediyeleri Afet Yönetimi Birimleri (Özdemir, 2023).....	31
Çizelge 3: Araştırmaya Katılan Katılımcılara İlişkin Bilgiler	36

I. GİRİŞ

Afete ilişkin tanımlardan biri “ekolojik dengeyi bozarak, can ve mal kaybıyla, toplumun olağan hayatını ortadan kaldıran, onun uyum sağlama ve yanıt verme kapasitesini aşarak, dış yardıma ihtiyaç duyuran olay” şeklindedir (Akdur, 2001). Bu tanıma göre, afetlerin belirleyici özelliği yıkım sonrası dış yardıma ihtiyaç duyulmasıdır. Afete ilişkin bir başka tanımda da insanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplar ortaya çıkaran; yaşamın genel akışını, insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır (Ergünay, 1996). Bu tanıma göre ise afetin belirleyici özelliğinin insan hayatının normal akışındaki kesinti olduğu anlaşılmaktadır.

Afetler, doğal ve doğal olmayan şekilde sınıflandırılmaktadır. Doğal afetler; deprem, kasırga, hortum, fırtına, sel gibi doğa olaylarından kaynaklı olup, doğal olmayan veya teknolojik kaynaklı afetler ise nükleer kazalar veya kimyasal kirlilik gibi nedenlerle meydana gelebilmektedir (Akdur, 2001). Tüm afet çeşitleri yıkıma, yaralanmalara ve kayıplara sebebiyet vermektedir. Fakat doğal afet çeşitlerinden olan deprem; insanın mekanla, yerle olan ilişkisini fiziksel olarak sarsması bakımından diğer afet çeşitlerine oranla etkisi uzun süren sonuçlara neden olabilmektedir (Olcay, 2022). Depremin doğurduğu sonuç olan afetler, bireyi psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak derinden etkiler ve gelecekle kurulan güven ilişkisini de zedeleyebilir.

Türkiye, deprem kuşağında bulunması nedeniyle, yıkıcı depremlerin yaşandığı bir ülke konumundadır. Dolayısıyla doğal afetlere ilişkin önlem alınması ve afet sonrası dönemde yapılması gerekenlerle birlikte afet yönetimi konusu birçok profesyonel hizmet alanını ve meslek elemanını ilgilendirmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş, 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay merkezli gerçekleşen yıkıcı depremler bölgedeki pek çok ülkede hissedilmesinin yanı sıra Türkiye’de etkisini en fazla Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adana, Malatya, Şanlıurfa, Osmaniye ve Kilis üzerinde göstermiştir.

International Medical Corps'un 8 Mart 2023 tarihli resmî açıklamasına göre, 7.259'u Suriye'de, 47.932'si Türkiye'de olmak üzere, toplamda en az 55.000 kişi depremlerde hayatını kaybettiği ve binlerce kişinin ise kayıp olduğu bildirilmiştir.

Göç ve Deprem 2023 Durum Tespit Raporu'na göre yaklaşık 6 milyon insanın yerinden edildiği ve Birleşmiş Milletler 2023 yılı verilerine göre ise yaklaşık 1,5 milyon insanın evsiz kaldığı bilinmektedir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından hazırlanan sekizinci ay değerlendirme raporuna göre; Şubat 2023 depremlerinin ilk anından itibaren gerek arama, kurtarma çalışmalarında gerekse depremde sağ kalan kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetlerde birçok sorunla karşılaşmıştır. Türkiye'nin diğer bölgeleri ve dünyanın farklı ülkelerinden gelen yardımların depremden etkilenen kişilere, gruplara veya ailelere dağıtılmasında yaşanan koordinasyon eksikliği sorunu, depremin yıkıcı etkisini daha da zorlu bir hale getirmiştir. Türkiye'nin afet geçmişine bakıldığında en fazla can kaybına neden olan bu depremden etkilenen milyonlarca kişinin hak ve hizmetlere erişimi sosyal hizmetin bir parçasıdır. Hatay'da yaşayan halkın, Şubat depremleri sonucunda ortaya çıkan büyük kayıpların ve hasarların yıkıcı etkisiyle baş edebilmek için dış yardımlara büyük oranda ihtiyaç duyması da depremin, afete dönüştüğünü gösterir niteliktedir (Çelik, 2023).

Çok sayıda ilin büyük oranda yıkıma uğradığı depremlerden en yoğun şekilde etkilenen iller için "genel hayata etkili afet bölgesi" kararı alınarak bölgeye ulaştırılacak yardımların hızlı şekilde yapılabilmesi için iller arası eşleştirmeler yapılmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yapılan eşleştirmelere göre İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hatay ile eşleştirilmiştir (Afet Koordinasyon Merkezi, 2023). Bu sebeple yapılan araştırmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Şubat 2023 depremleri ardından en fazla yıkıma uğrayan şehirlerin başında gelen Hatay'da yapmış olduğu sosyal hizmet uygulamaları afet yönetimi perspektifi ile ele alınmıştır.

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş bölümünde; afet tanımı, afetin sosyal hizmetle ilişkisi ve afetlerde yerel yönetimlerin rolü üzerine bağlantılar kurularak konuya giriş yapılmıştır. Kuramsal çerçeve kısmında ise afet tanımı ve türleri, afet yönetimi, Türkiye'de afetler ve sosyal hizmet, afet yönetiminde yerel yönetim ve belediyelerin rolü gibi konular detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, araştırmanın örnekleme, veri toplama ve analizine değinilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde bulgular değerlendirilerek sonuç bölümüne hazırlık yapılmıştır. Beşinci bölümde ise araştırmanın sonuç, tartışma ve önerilerine yer verilmiştir.

A. Araştırmanın Sorusu ve Amacı

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'nin deprem ülkesi olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak; tarihin en yıkıcı depremlerinden olan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin afet sonrasında Hatay'da sunduğu hizmetleri afet yönetimi perspektifinden değerlendirmektir.

Araştırmanın alt amaçları ise şu şekildedir:

- İBB'nin, Hatay Büyükşehir Belediyesine destek olduğu konuların (insan kaynağı, cihaz ve makine, maddi destek) değerlendirilmesi,
- İBB'nin Hatay'daki saha planlaması ve organizasyon sürecinin değerlendirilmesi,
- İBB'nin, Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne afet yönetimi ve eylem planları konusunda sağladığı desteklerin değerlendirilmesidir.

Araştırmanın temel amacı etrafında ele alacağı soru ise; afet yönetimi perspektifinden İstanbul Büyükşehir Belediyesi, deprem sonrası Hatay ilinde nasıl sosyal hizmet uygulamaları geliştirmiştir? Bu temel soru etrafında belirlenen alt sorular ise şu şekildedir:

- İBB'nin, Hatay Büyükşehir Belediyesine destek olduğu konular (insan kaynağı sayısı ve niteliği, cihaz ve makine, maddi destek) nelerdir?
- İBB'nin Hatay'daki saha planlaması ve organizasyon süreci nasıl yönetilmiştir?
- İBB'nin, Hatay Büyükşehir Belediyesine afet yönetimi ve eylem planları konusundaki destekleri nelerdir?

B. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma afet yönetimi açısından İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal hizmet uygulamalarını nasıl yürüttüğüne dair bir örnek sunmakla birlikte; Türkiye'nin deprem ülkesi olmasına rağmen afetlere karşı yürütölen hazırlık çalışmalarının yetersiz olduğunu, uygulanan afet planlarının ise tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini güncel ve tarihsel can kaybının yaşandığı Şubat 2023 depremleriyle ortaya koymasından açısından önemlidir. Depremi yakın tarihte yaşanması sebebiyle konuyla ilgili araştırma sayısı kısıtlıdır. Dolayısıyla bu çalışma güncel durumu ele alarak literatüre ve pratik yaşama katkı sunmayı hedeflemektedir.

II. TEORİK ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde kavramsal zemini kurabilmek için ilk olarak afete ilişkin tanımlar, afet türleri, afetin birey ve toplum üzerindeki etkileri ve afet yönetimi konuları ele alınmıştır. Daha sonra Türkiye’de doğal afetlerden olan deprem ele alınarak; afet dönemlerinde sosyal hizmetin durumu incelenmiştir.

A. Afete İlişkin Tanımlar

Afet kavramı tarih boyunca dünyanın çeşitli bölgelerinde insanların hayatlarını ve yaşadıkları çevreyi etkilemesi nedeniyle önemli bir role sahip olmuştur. Afet kavramının boyutlarını ve etkilerini yansıtmak için farklı disiplinlerdeki afet tanımları incelendiğinde; afetin özellikle insanlar üzerinde bıraktığı etkisine odaklanıldığı görülmektedir.

Türk Dil Kurumu’nun (TDK) tanımına göre afet kavramı ilgili toplum veya sistemi dış yardım almaya itebilecek derecede yıkıcı etki yaratan bir olay veya felaket olarak ifade edilmektedir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ise afet kavramını sadece bir olayın kendisi olarak değil, beraberinde getirdiği sonuçlar açısından ele almaktadır. AFAD Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü’nde yer alan afet tanımına göre afet; toplumun tümünün veya belirli bir bölümünün fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar yaşadığı, günlük yaşamı bozan ve etkilenen kesimin başa çıkma kapasitesinin yetersiz kaldığı, doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ise afeti doğal veya insana bağlı olaylar sonucu meydana gelen, büyük insan kayıplarına, fiziksel hasara, ekonomik kayıplara ve toplumun normal işleyişinin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilen olaylar olarak tanımlamıştır.

Bir başka açıklamada ise afet toplumun ve çevrenin aniden ve zarar verici bir biçimde etkilendiği olaylar olarak tanımlanmıştır (UNDRR, 2021). Afetler; can veya mal kaybına, ekolojik tahribata veya toplumsal düzenin bozulmasına neden olan ve

toplulukların sahip oldukları kapasiteyle baş edemediği olaylardır (Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, 2013). Afet; doğal, teknolojik veya insana dayalı olayların neden olduğu, fiziksel, psikososyal ve ekonomik kayıplara yol açan durumların genel adı olarak tanımlanmıştır (SHUDER, 2021).

Literatürde bulunan bu açıklamalara göre afetler; aniden ortaya çıkan ve toplumun her kesimi çeşitli şekillerde zarar verici bir biçimde etkileyen olaylardır. Doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar sonucunda ortaya çıkan afetler beraberinde fiziksel, psikososyal veya ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

1. Afet Türleri

Afet türleri bazı kaynaklarda doğal, insan kaynaklı ve teknoloji kaynaklı olmak üzere üç kategoride incelenmektedir. Fakat son yıllarda afetler doğal ve insan kaynaklı olarak iki ayrı grupta ele alınmaktadır (Kadıoğlu, 2011). Uluslararası Kızılaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu gibi afet çalışmaları yapan büyük organizasyonlar da afetleri bu iki grup altında incelemektedir.

Yerkürenin litosfer, atmosfer ve hidrosfer katmanlarında devam eden doğal hareketler sonucunda gelişen afetlere doğal afetler denilmektedir (Akdur, 2001). Doğal afetler; çığ, toprak kayması, aşırı sıcaklıklar, sel, orman yangınları, deprem gibi afetlerdir. Bir tanıma göre doğal afetler “psikolojik, ekonomik ve sosyal problemlere yol açarak yaşamı zorlaştıran krizler” olarak tanımlanmıştır (Bayram ve Bilir, 2016). Doğal afet olayları, yer kabuğunun hareketleri, iklim değişiklikleri, atmosferik olaylar ve diğer başka doğal sebepler sonucu meydana gelerek; genellikle can ve mal kaybına neden olabilmektedir. Fakat doğal afetler sadece can ve mal kaybına yol açmamakta, aynı zamanda yaşam alanları üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır (Kuterdem, 2011). İnsanlık tarihi boyunca milyonlarca kişinin ölümüne sebep doğal afetlerin, başta küresel ısınma, iklim değişiklikleri olmak üzere birçok etkenden dolayı, sayıları, şiddetleri ve etki alanları hızla artmaktadır (Kadıoğlu, 2011).

AFAD’ın deprem, yangın, sel, tsunami, heyelan gibi doğal afet türlerine ilişkin tanımları aşağıdaki gibidir:

- Depremler: Yer kabuğunda meydana gelen kırılmalar sebebiyle hissedilen titreşimlerdir.
- Sel ve Su Baskınları: Yağışların aşırı olması, nehirlerin taşması veya barajların aşırı dolması sonucu meydana gelen su taşmalarıdır.
- Yangınlar: Doğal nedenlerle, küresel ısınma sonucu aşırı sıcaklıklarla, insan etkisiyle oluşabilecek afet çeşididir.
- Tsunamiler: Denizdeki yer hareketleri sonucu oluşan dev dalgalarıdır.
- Fırtınalar: Yüksek hızda esen rüzgarlarla meydana gelen ve yağmur, hortum gibi diğer hava olaylarıyla birlikte hasara yol açabilen doğa olayıdır.
- Heyelanlar: Toprak ve kaya gibi malzemelerin yamaçlardan kayarak hareket etmesi sonucu meydana gelir.
- Kuraklık: Yeterli yağış olmaması sonucu su kaynaklarının azalması ve tarım alanlarının olumsuz anlamda etkilenmesidir.

İnsan kaynaklı afetlere ise doğrudan insan faktörü sebep olur, doğada meydana gelen olaylar sonucunda oluşmazlar. İnsan kaynaklı afetler de doğal afetler gibi büyük çapta yaralanmalara ve ölümlere neden olabilmektedir. Toplumsal yapıya ve çevreye büyük zarar veren insan kaynaklı afetlere kimyasal kazalar, yangınlar, terörizm, uçak kazaları örnek verilebilir (Yılmaz, 2003). İnsan kaynaklı afet türleri kısa açıklamalarıyla birlikte aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Nükleer Kazalar: Nükleer santrallerde ortaya çıkan patlamalar veya sızıntılar sonucu oluşur.
- Kimyasal Sızıntılar: Tehlikeli kimyasalların tesislerden sızması sonucu oluşur.
- Kirlilik ve Çevre Sorunları: Hava, su veya toprak kirliliği gibi çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratan sorunlardır.
- Terör Saldırıları: Bombalı saldırılar, silahlı saldırılar ve diğer terör eylemleri de insan kaynaklı afetlerdendir.
- Sanayi Kazaları: Endüstriyel tesislerde meydana gelen patlamalar veya yangınlar sonucu oluşur.
- Yapısal Çöküşler: Yapıların tasarım hataları veya bakım eksiklikleri nedeniyle çökmesi sonucu meydana gelir (MMO, 1999).

Yukarıda açıklamaları yapılan afet türlerinin hangi sebeple ortaya çıktığını bilmek veya öngörmek, tedbirlerin alınması açısından önemlidir. Fakat doğal veya insan kaynaklı afetler sonucunda yaşanan yıkımın ve meydana gelen zararların giderilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü afet, toplumun işlevselliğini bozan, can kayıplarına yol açan, ekonomik ve çevresel açıdan ciddi zararlar oluşturan bir durumdur. Dolayısıyla afetler sonucunda birçok meslek grubunun çalışma yürütmesi ve afetten etkilenen bireylere, gruplara farklı açılardan destek sunması gerekmektedir. Sosyal hizmet mesleği afet sonrası süreçlerdeki sorunların hafifletilmesi için en önemli meslek gruplarından biridir. Afetler ve sosyal hizmet ilişkisi konusu C. 2 başlığında ele alınmıştır.

Araştırmanın bir sonraki başlığında doğal afetlerden ve çalışmanın odak noktalarından biri olan depremlerin genel özellikleri, Türkiye’deki depremler ve Şubat 2023 depremlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2. Depremler

Deprem “yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayı” olarak tanımlanmaktadır (Babüroğlu, 1998). Depremler dünyanın oluşumundan bu yana sismik yönden aktif bulunan bölgelerde meydana gelmektedir. Deprem önceden tahmin edilememesi, durdurulamaması ve aniden olması gibi özellikleri depremi diğer doğal afetlerden çok daha farklı kılmaktadır. Deprem, binlerce can kaybına neden olabilen, köyleri, kasabaları ve hatta şehirleri yerle bir edebilen, yangınlara, su baskınlarına sebep olabilen en korkunç doğal afetlerden biridir (Akyel, 2000).

Depreme ait yapılan genel tanım itibarıyla; yer kabuğunun içindeki enerjinin aniden serbest bırakılması sonucu oluşan sismik titreşimlerdir. Bu titreşimlerin yer yüzeyinde neden olduğu dalgalanmalar yıkıcı etkilere sahip olabilir ve deprem odak noktasında başlayarak dalgalar şeklinde yayılır (Bozkurt, 1999). Depremler farklı büyüklüklerde meydana gelebilir ve Richter veya Moment Magnitude ölçeği gibi ölçeklerle ifade edilir. Deprem büyüklüğü, sismograf adı verilen ölçüm cihazlarıyla kaydedilen verilere dayanarak hesaplanmaktadır (İşçi, 2008).

Depremlere ilişkin literatürde bulunan diğer tanımlar ise şu şekildedir:

- Türk Dil Kurumuna göre deprem; yer kabuğundaki yer değiştirmelerin neden olduğu titreşimdir.
- Amerikan Jeofizik Enstitüsü'ne göre deprem; yer kabuğunda ortaya çıkan enerjinin büyük dalgalara dönüşmesi sonucunda meydana gelen olaydır.
- Britannica Ansiklopedisindeki deprem tanımına göre ise yer kabuğunun içinde oluşan basınç ve gerilmelerin aniden serbest bırakılmasıyla oluşan titreşimlerdir.
- Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırmaları Kurumuna göre ise deprem; yer kabuğundaki enerjilerin serbest bırakılmasıyla oluşan titreşimlerdir.

Depremler oluş nedenlerine göre farklı türlere ayrılmaktadır. Fakat depremin temel nedeni yerin içindeki levhaların hareket etmesi, levhaların birbirine sürtünmesi ve ardından serbest bırakılan enerjinin yeryüzünde sarsıntılara neden olmasıdır. Depremin diğer nedenleri ise levha sınırları, volkanik aktivite ve tektonik hareketlerdir (İşçi, 2008). Yerkabuğunun büyük levhalar halinde parçalanması ve levha sınırları boyunca yaşanan gerilimle meydana gelen depremler vardır. Volkanik aktivite sonucunda meydana gelen yanardağ patlamaları ve lav akışları da depremlere yol açabilir. Türkiye'de aktif yanardağ bulunmadığı için bu tür depremler olmamaktadır.

Tektonik hareketler sonucu ortaya çıkan depremlerde ise tektonik plakaların hareketleri sonucu fay hatlarının oluşur ve bu hatlarda depremler meydana gelir. Dünyada oluşan depremlerin büyük çoğunluğu tektonik depremlerdir. Türkiye'de oluşan depremler de tektonik sebeple oluşmaktadır (Maktav, 2003). 1939 ve 1982 Erzincan, 1943 Ladik, 1976 Muradiye, 1999 Marmara ve Düzce depremleri gibi Türkiye'de oluşan büyük depremlerin tamamı tektonik nedenlerle oluşmuştur (Ceylan, 2004).

Günümüzde yerkabuğunun hareketlerinden kaynaklanan depremler Pasifik Deprem Kuşağı ve Alp Himalaya Deprem Kuşağında yoğun şekilde meydana gelmektedir. Pasifik Deprem Kuşağı, Büyük Okyanus çevresi boyunca uzanmakta ve yerkabuğunda meydana gelen depremlerin %80'i bu kuşakta meydana gelmektedir (Uzunçibuk, 2009). Alp Himalaya Kuşağı ise Meksika Körfezinde başlayarak, Batı Hint Adaları, Kanarya Adaları üzerinden Alp ve Karpat Bölgeleri ile Anadolu

üzerinden Kafkaslar ve Hazar Denizi çevresini, İran, Pamir ve Himalayaları da içine alarak, Hindistan'ın doğusundan Burma'ya kadar uzanmaktadır. Dünyadaki depremlerin %15'i de bu kuşakta yer almaktadır. Alp Himalaya Deprem Kuşağının Doğu Akdeniz bölümünde de Türkiye bulunmaktadır (Kınık vd, 1993)

Bahsi geçen deprem kuşaklarında meydana gelen şiddetli depremler sonucu yerin yüzeyinde büyük hasarlar, toprak kaymaları, bina çökmeleri ve hatta tsunamiler gibi diğer tehlikeli doğa olayları da yaşanmaktadır (Maktav, 2003). Ayrıca depremlerden sonra çevre kirliliği ve salgın hastalıklar da meydana gelebilmekte ve bu da afetin etkisini arttırmaktadır.

B. Depremler ve Türkiye

Türkiye'de sıkça karşılaşılan doğal afetler arasında depremler, sel, toprak kayması, kaya düşmesi ve çığlar öne çıkmaktadır. Bu doğal afetler türlerine göre incelendiğinde, oluşan hasarların %66'sı depremlerden, %15'i sellerden, %10'u toprak kaymalarından, %7'si kaya düşmelerinden ve %2'si meteorolojik olaylardan kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye'de diğer doğal afetlere göre depremler, sıklık ve etkileri bakımından en öne çıkan ve yıkıcı etkilere sahip olan afetlerdir (Erdik, 2003).

Deprem kuşağında yer alan ülkelerde büyük ölçekli yer kabuğu hareketlerinin sonucunda yer kabuğunda kırıklar meydana gelir. Dünyada yaşanan depremlerin beşte biri Alp Himalaya deprem kuşağında meydana gelmektedir. Dünyanın önemli deprem kuşaklarından olan Alp Himalaya Deprem Kuşağında bulunan Türkiye'de yer kabuğu hareketlerinin sonucunda oluşan en önemli iki fay hattı; Kuzey Anadolu Fay Hattı ve Doğu Anadolu Fay Hattıdır (Şekil 1).

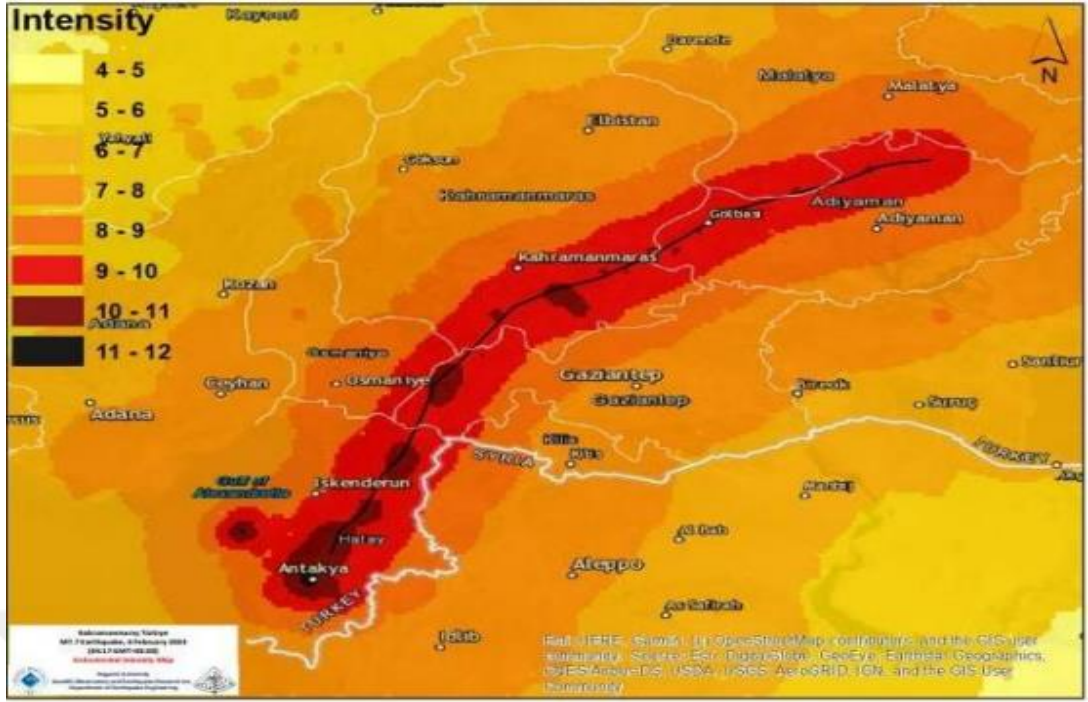
Şekil 1: Türkiye’de Aktif Fay Hatları (MTA, 2020b)

Türkiye’nin deprem tehlike haritası incelendiğinde ülke topraklarının %96’sının deprem tehlikesine sahip bölgelerde olduğu ve nüfusun %98’inin ise bu bölgelerde yaşamını sürdürdüğü görülmektedir (Özmen ve Can, 2010). Ayrıca yapılan barajların %95’i, sanayi tesislerinin %98’i, deprem tehlikesi taşıyan bölgelerde bulunmaktadır. Yeryüzünde 600 milyon insan deprem tehdidi altında yaşarken, Türkiye’de nüfusun % 98’i deprem açısından tehdit altındaki bölgelerde yaşamaktadır (TMMOB, 2012).

Aktif fay hatları üzerinde olan Türkiye’de 1999-2020 yılları arasında büyüklüğü 5.0 ve üzeri 158 deprem meydana gelmiştir (AFAD, 2020).

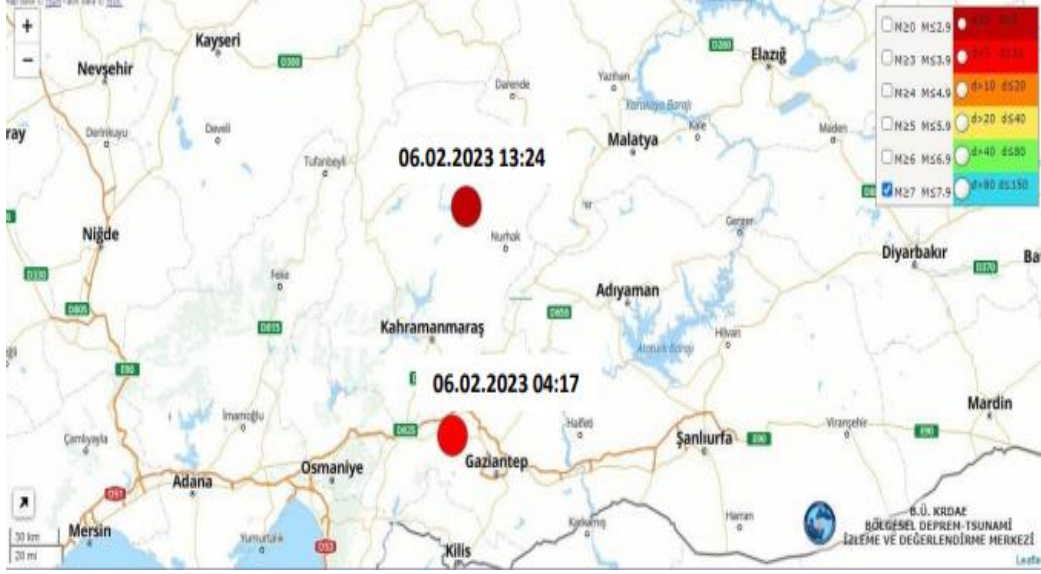
Çizelge 1: 1980-2020 Yılları Arasında Meydana Gelen 5.0 Üzeri Depremlere İlişkin Bilgiler (AFAD)

İl	Yıl	Büyükölük	Can Kaybı Toplam	Etkilenen Sayısı
Kars	1983	6.6	1.115	834.137
Erzincan	1992	6.6	653	348.850
Afyon	1995	5.9	90	160.240
Çorum	1996	5.4	0	26.006
Adana	1998	6.2	145	1.589.600
Kocaeli	1999	7.6	17.480	1.358.953
Bolu	1999	7.2	710	224.948
Afyon	2002	6.5	42	160.240
Bingöl	2003	6.4	176	290.520
Kütahya	2011	5.7	2	10.121
Van	2011	6.7	644	32.938
Elazığ	2020	6.8	44	1.651
İzmir	2020	6.6	115	-

Şekil 3: 6 Şubat 2023 Gaziantep Merkezli Depremi'nin Şiddet Haritası (Hancılar vd, 2023)

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde gerçekleşen 7,7 büyüklüğündeki deprem ise civardaki 10 diğer ili de ciddi şekilde etkilemiştir. Aynı gün Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde meydana gelen 7,6 büyüklüğündeki ikinci deprem ile var olan hasarlar daha da artmış ve Türkiye'nin Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi etkilenmiştir. Depremlerden en fazla etkilenen iller Kahramanmaraş, Hatay, Adana, Osmaniye, Elazığ, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya gibi iller olmuştur. Şekil 4'de görüldüğü üzere Kahramanmaraş depremi, Gaziantep depreminden sonra meydana gelmiştir. Ve her iki depremin belli bir kısmı Doğu Anadolu Fay Hattı boyunca uzanmaktadır.

Şekil 4: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Deprem Haritası (EMSC, 2023)

Art arda meydana gelen bu şiddetli depremler dünya genelinde nadir olarak görülen ikili depremler olarak adlandırılmaktadır. İkili depremler, zaman ve konum açısından birbirine yakın, benzer deprem dalgası şiddetine sahip olan depremlerdir. Kayıtlı olan ikili depremlere bakıldığında Türkiye de dâhil, farklı yıllarda 50'den fazla deprem olduğu görülmektedir (Ekici, 2023). Fakat bu depremler sonucunda meydana gelen can ve mal kayıpları göz önünde bulundurulduğunda Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yıkıcılık açısından diğer depremlerden daha şiddetli olduğu belirtilmektedir (Ekici, 2023). Ayrıca İçişleri Bakanlığı'nın yapmış olduğu açıklamaya göre Gaziantep ve Kahramanmaraş merkezli depremlerde toplam 48 binden fazla kişi yaşamını yitirmiş, yarım milyondan fazla bina hasar görmüş, iletişim ve enerji alt yapısı zarar görmüştür (Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023).

2. 20 Şubat 2023 Hatay Merkezli Deprem

Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerine göre Büyükçat-Samandağ-Hatay'da 20 Şubat 2023 tarihinde 6.4 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir (Kandilli Rasathanesi Basın Bülteni, 2023). Yaklaşık 8 km derinlikte sığ odaklı olan bu deprem Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ve Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün gibi farklı ülkelerde de hissedilmiştir.

Hatay, Doğu Anadolu Fay Hattı ile Ölü Deniz Fay Hattı arasında yer almakta ve tektonik fay parçalarının olduğu deprenselliği yüksek bir bölgedir (MTA, 2011). Bu depremlerle birlikte 6 Şubat'ta Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremlerde ağır hasar alan birçok bina yıkılmış olup bölgedeki yıkımı daha da ağır hale getirmiştir (BBC News Türkçe, 2023).

Gaziantep ve Hatay merkezi depremlerin ardından; 8 Şubat 2023 – 6785 Sayılı Cumhurbaşkanđı Kararı ile Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kili, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde 3 ay süreyle 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 3. Maddesinin 1. Fıkrası kapsamında tabii afet nedeniyle Olağanüstü Hal ilan edilmiş; bu karar 9 Şubat 2023 tarihli TBMM Genel Kurul kararıyla onaylanmıştır (TMMOB 6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu, 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre 2022 yılında; Adıyaman, Adana, Elazığ, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Hatay, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde şiddetli biçimde hissedilen depremlerde 14.013.193 kişi etkilenmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022).

C. Afet Yönetimi ve Sosyal Hizmetler

Afet yönetimi ve sosyal hizmet, acil durumunda ve kriz anlarında bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla birlikte çalışmalar yürüten iki alanı temsil etmektedir. Afet yönetimi ve sosyal hizmet arasında; toplumsal etkilerin yönetimi, acil yardım ve kurtarma süreçleri, psikososyal destek, toplumsal dayanıklılık ve hazırlık, risk analizi ve kırılgan grupların korunması, toplumsal rehabilitasyon ve uzun süreli destekler bakımından ilişki bulunmaktadır. Afet yönetimi ve sosyal hizmet, kriz durumlarında insanların toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarını karşılama amacıyla iş birliği yapmaktadır (Mizrahi and Rosenthal, 2001).

Araştırmanın bu bölümünde afet yönetimi ve sosyal hizmet arasındaki ilişki çeşitli kavramlar üzerinden ele alınmıştır. Ayrıca krize müdahale yaklaşımına ilişkin bilgiler de verilmiştir.

1. Afet Yönetimi

Afet yönetimi; afet sonucunu doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararlarının azaltılması amacıyla, afetlere hazırlık ve onların olası risk ve zararların azaltılması ile birlikte afetlerden sonra müdahale etme ve iyileştirme gibi çalışmaların tümünde yapılması gereken çalışmaların, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde planlanması, koordine edilmesi, gerekli mevzuat ve kurumsal yapılanmaların oluşturulması veya yeniden düzenlenmesi ve verimli bir uygulamanın sağlanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaçlar doğrultusunda yönetilmesidir (Kadıoğlu, 2011).

Afet yönetimi faaliyetleri oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Bu faaliyetlerin yerine getirilebilmesi için çok sayıda aktör faaliyet göstermektedir (Ekşi, 2017). Afet yönetimi, merkezi ve yerel kamu kurumları ile devlet dışı aktörler arasında sorumlulukların, bilginin, kaynakların, tecrübenin, uzmanlığın ve iletişimin paylaşılmasını, ayrıca aktörler arasında kuvvetli ağların varlığını gerekli kılmaktadır (Yavuz, 2020).

Afet yönetiminin kapsamlı ve çok yönlü yapısını anlamak, afet yönetiminin etkin bir şekilde yürütülmesi açısından oldukça önemlidir. Afetlere karşı

oluşturulacak toplumsal bilincin geliştirilmesi ve toplumun her kademesinde oluşturulacak hazırlık çalışmalarının yürütülebilmesi için afetlerin belirli aşamalara göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Afet yönetiminin temel amacı, can ve mal kaybını azaltmaktır. Afet yönetimi hem afet öncesi hem de afet sonrası felaketler de dâhil olmak üzere, felaketleri planlamak ve bunlara müdahale etmek için tüm yönleri kapsayan kolektif bir terimdir (Hossain, 2011).

Afet yönetimi, risk ve kriz yönetimi kavramlarını da içeren geniş bir disiplindir. Bu kavramlar, doğal afetler, insan kaynaklı olaylar veya diğer acil durumlarla başa çıkmak amacıyla yapılan planlama, hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetlerini kapsamaktadır (Smith, 2010). Bu süreç, etkilenen bölgelerdeki toplumlara, kurumlarına ve devletlerine olası tehlikelere karşı korumayı ve etkileri en aza indirmeyi amaçlamaktadır (Jones and Johnson, 2015).

Afet yönetimi süreçlerinden afet öncesi döneme ait yapılan risk yönetimi, potansiyel tehlikeleri ve etkilerini belirleme, etkilerini değerlendirme ve bu etkileri azaltmak veya kabul edilebilir bir düzeye getirmek amacıyla stratejiler geliştirme sürecini içeren kritik bir kavramdır (Smith, 2010). Hazırlık ve planlama aşamasında, müdahale ekipleri oluşturulur, acil durum planları geliştirilir ve toplumlar afetlere karşı eğitilir (Coombs, 2012). Bu süreç, bilimsel verilere dayalı olarak olası senaryoların analizi yapılmasını içerir ve risklerin öncelik sırasına konulması için değerlendirme yapılmasını gerektirir (Brown, 2018). Risk yönetimi aynı zamanda belirlenen risklere karşı alınacak önlemleri ve azaltma stratejilerini belirlemektedir (Johnson, 2017). Bu stratejiler, altyapıyı güçlendirmek, toplumu eğitmek, erken uyarı sistemleri kurmak gibi çeşitli önlemleri içermektedir (Williams, 2019).

Ayrıca, bazı durumlarda, belirli bir risk seviyesinin kabul edilebilir olduğu ve bu riskin yönetilebileceği konusu da risk yönetimine dâhildir. Bu süreçte riskin bir kısmının sigorta gibi finansal araçlarla transfer edilmesi de bir strateji olarak ele alınabilir (Smith ve Brown, 2021). Risk yönetimi aynı zamanda sürdürülebilirlik ve dirençliliği de teşvik etmektedir. Bu, afet sonrası toplumların daha hızlı iyileşmelerini sağlamak ve gelecekteki risklere karşı daha hazır hale gelmelerini içermesi bakımından önemlidir (Jones, 2019).

Sonuç olarak, risk yönetimi süreci sürekli bir iyileştirme döngüsü içermektedir. Yapılan müdahalelerin değerlendirilmesi ve gelecekteki afetlere karşı daha iyi hazırlık için stratejiler güncellenir (Williams ve Johnson, 2020). Bu süreç, farklı sektörler, kurumlar ve toplumun genelinde etkili iş birliği ve koordinasyonu gerektirir (Brown, 2022).

Afet yönetiminin afet sonrası süreçlerinde ele alınan bir diğer kavram ise kriz yönetimidir. Kriz yönetimi, toplumların, kurumların ve devletlerin doğal afetler, insan kaynaklı olaylar ve acil durumlarla başa çıkma stratejilerini planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerini kapsayan önemli disiplinlerdir (Quarantelli, 1998).

Kriz yönetiminde özellikle müdahale ve kurtarma aşamalarının işlevselliği, afet yönetiminin hızlı ve etkili bir müdahale yürütmesi için gereklidir. Bu aşama aynı zamanda, kurtarma operasyonları, sağlık hizmetleri ve acil yardım faaliyetlerini de içerir (Smith and Brown, 2021). Afet sonrası süreçte kriz yönetiminin uzun vadedeki hedeflerinden birisi iyileştirme çalışmaları ile toplumların yeniden yapılanma süreçlerine liderlik etmek ve gelecekteki risklere karşı hazırlık stratejilerini oluşturmaktır (Jones, 2019).

Ayrıca kriz yönetimi, önceden tahmin edilemeyen olaylara hızlı ve etkili bir tepki verme sürecini de içermektedir (Coombs, 2012). Kriz öncesi planlama aşamasında, organizasyonlar kriz durumlarına karşı hazırlık yapılarak; kriz anında müdahale, iletişim stratejileri ve kriz sonrası iyileştirme adımları, kriz yönetimi sürecinin önemli aşamalarını oluşturur (Lerbinger, 1997).

Yukarıda yapılan afet öncesi risk yönetimi ve afet sonrasındaki kriz yönetimi hakkında yapılan literatür tanımlarından da anlaşılacağı üzere; bu iki alanda etkili bir şekilde, çok paydaşlı iş birliği içerisinde çalışmak afet yönetimine hazırlık ve iyileştirme çalışmalarını hızlandırması bakımından oldukça önem arz etmektedir (Coombs, 2012).

2. Afet Yönetiminde Sosyal Hizmetin Rolü

Modern düşünceye göre insana yaklaşım, insanı anlama ve insana dair sorunların anlaşılması ve buna ilişkin çözümler üretilmesi belirli bir sistem, disiplin

ve bilimsel yaklaşım içinde olmalıdır. Sosyal hizmet ise bu düşünceleri kuramsal altyapısı ve uygulamalarında odağına almış bir meslek olması bakımından önemlidir (Kut, 1988). Sosyal hizmet; dezavantajlı durumdaki bireylere, ailelere ve gruplara insan hakları temelinde sorunların çözümünde ihtiyaçlarına cevap verebilmek için onları kaynaklarla buluşturan, profesyonel çalışmalar yapan bir meslek ve disiplindir (Artan ve Özkan, 2020). Sosyal hizmet kişilerin, ailelerin ve toplulukların sosyal işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi için sosyal hizmet uzmanları tarafından desteklenerek yürütülen çalışmaların bütünüdür (Barker, 1995).

Doğası gereği sosyal olgular olan afetler, aynı zamanda sosyal yapıdan bağımsız olarak düşünülemez (Quarantelli, 1994). Afetler sonucunda yaşanan büyük yıkımlar, birçok bireyi ve grubu dezavantajlı konuma düşürebilmektedir. Çünkü birey, çevresi içinde birbirinden farklı birçok sistemle ilişki içerisindedir ve bu sistemlerden birinde oluşan yıkım, diğer bağlı bulunan sistemleri de etkiler. Afet sonrası meydana gelen değişikliklerle hayatı birçok açıdan olumsuz olarak etkilenen birey ve gruplar için profesyonel yardım alma ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir. İnsanın iyilik halinin artırılmasını hedefleyen sosyal hizmet, afetlerden sonra ortaya çıkan sosyal sorunların çözümünde rol oynamakta ve bu amaç doğrultusunda faaliyetler yapmaktadır (Tuncay, 2003). Sosyal hizmet mesleği afetler sonrası sistemler arasında kopan bağların fonksiyonunu arttırmaya dönük hem de hayatı birçok açıdan olumsuz etkilenen birey ve grupların yeniden güçlenmesine yönelik müdahalelerde bulunmaktadır (Yaman ve Erten, 2015).

Yaşanan afetler sonucunda meydana gelen can ve mal kayıplarıyla birlikte afetten bir süre sonra ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik hasarlar oldukça önemlidir. Afetler toplumun tüm kesimini, afetten alınan hasarlar düzeyinde farklı biçimlerde etkilemektedir. Ortaya çıkan psikolojik sorunlarla yalnızca afetten doğrudan etkilenenler değil; afet sonrası çalışma yürüten yardım ekipleri, çeşitli meslek grupları, afetzedelerin yakınları ve afetlere tanık olmuş kişiler de ciddi oranda etkilenmektedir. Dolayısıyla doğal afetlerden olan depremlerden etkilenen kişi ve gruplar ise birincil, ikincil, üçüncül ve dördüncül olmak üzere dört ayrı kategoriye ayrılmıştır (Karka ve Akyılmaz, 2009). Deprem bölgesinde yaşayanlar birincil kategoride, deprem bölgesinde ailesi ya da herhangi bir bağı olanlar ikinci kategoride yer almaktadır. Deprem bölgesinde çalışan sivil toplum kuruluşları görevlileri, kamu

görevlileri ve gönüllüler ise üçüncül kategoride yer alır. Dördüncül kategoride yer alanlar ise deprem haberlerine tanık olan herkestir. Depremi çok büyük acılar ve kayıplarla birlikte en yaygın olarak görülen diğer psikolojik etkileri de kızgınlık, öfke, ayrılık anksiyetesi, çaresizlik gibi duygulardır (İşmen, 2006).

Afet sonrasında yaşanan bir diğer önemli sorun ise mikro ve makro düzeyde ortaya çıkan ekonomik sorunlardır. Afetlerin neden olduğu ekonomik sonuçlar, etkisi bakımından birincil ve ikincil ekonomik etkiler olarak iki başlık altında incelenmektedir (Güvel, 2008). Afetlerin ulaşım, iletişim, enerji veya sanayi gibi sistemlere olan etkileri birincil etkiler olarak adlandırılmaktadır. İkincil etkiler ise ülke ekonomisine etki edecek düzeyde olan, afetin üzerinden belli bir zaman geçmesi sonucu ortaya çıkan piyasadaki fiyat seviyeleri, istihdam veya ödemeler dengesindeki faktörlerdir (Güvel, 2008).

Bunun yanı sıra afet sonrası meydana gelen en önemli hasarlardan biri de toplumun sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak kamu veya özel sektör alanlarıdır. Tıp hizmetleri, itfaiye, gıda, temizlik hizmetleri, iletişim hizmetleri gibi alanlar da ciddi zarar görmektedir (Carrido, 2000). Bahsi geçen sektörlerde meydana gelen altyapı hasarları, birçok hizmet alanındaki kesintiye neden olarak ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Etkisi ve şiddeti büyük olan afetler sonucunda ulaştırma sektöründe, karayolları ve demiryollarında oluşan tahribatlar sonucu ticari hayat da sekteye uğramaktadır. Ayrıca bu da enerji dağıtım ve haberleşme alanında başka sorunlara yol açmaktadır (DPT, 1999).

Doğal afetlerden olan depremler, fiziki çevreye verdiği zarar ve yıkımların yanında sosyal sorunlara da sebep olmaktadır. Afetlerle birlikte mevcut toplumsal dengenin bozulması sonucunda ortaya çıkan sorunlardan bazıları; ebeveynlerin vefat etmesiyle refakatsiz kalan çocuklar, yoksullar, evsiz kalan insanlar, yaşlılar, gençler ve kaybolan çocuklar depremin yıkıcı etkisinden dolayı barınma, bakım ve yardım yapılması gereken gruplar şeklinde örnek olarak gösterilebilir (Tomanbay, 2000).

Afet yönetiminde sosyal hizmetin temel iki işlevinden söz edilmektedir; ilki afetlerden etkilenen risk gruplarının ihtiyaç duyduğu hizmeti vermesi ikincisi ise afetten etkilenen insanların psikolojik uyum bozukluklarının giderilmesi için yürütülen psikososyal hizmet faaliyetidir (Altun, 2016). Sosyal hizmetin bu iki işlevi

ise mikro, mezzo ve makro boyutunu kapsayan bütüncül bir yaklaşımla ilerlemektedir (Dodds and Neuhring, 1997). Sosyal hizmet uygulamaları öncelikle bireyin temel ihtiyaçlarına odaklanarak afet sürecinde krize müdahalede afetten etkilenen birey ve ailesi için mikro; kişi ve ailenin ilişki içerisinde olduğu kurum ve örgüt gibi diğer durumlar için mezzo; kişi ve toplumun yer aldığı ilişkiler de makro müdahaleler uygulamaktadır (Tuncay, 2004). Dolayısıyla sosyal hizmet uygulamalarının, afet süreçlerinde bireye, aileye ve topluma etkili bir desteğin sağlanmasında önemli bir fonksiyona sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği afetlerde ortaya çıkan sosyal sorunların çözümü için sırasıyla; hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme aşamalarında afet çalışmalarına katkı sunmaktadır (Yaman ve Erten, 2015). Sosyal hizmet disiplini afetlere hazırlık aşamasında; afet nedenli oluşabilecek ihtiyaçların belirlenmesi ve olası ihtiyaçlar için önlem alınmasına yönelik planlamalar yapmaktadır. Bu planlamalar sırasında afet yardım sisteminin olası bir afet durumunda var olan hizmetlerin iyileştirilmesi ve eksiklerin de giderilmesine yönelik önlemler alabilmektedir. Ayrıca bazı sosyal hizmet uygulamalarıyla olası afet risklerine karşı hazırlık amaçlı toplum katılımını sağlayacak eğitim çalışmaları da yapılmaktadır.

Sosyal hizmet çalışanları, afetin doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği birey ve toplulukların güçlenmesine ve toplumsal iyileşmeye katkı sağlamaları bakımından süreç içerisinde oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu roller başlıklar halinde ele alınacak olursa:

- Acil Yardım ve Kriz Müdahalesi: Sosyal hizmet mesleğinde çalışan profesyoneller afet anında sahaya inerek acil yardım ve kriz müdahalesi gerçekleştirerek; barınma, gıda ve temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik destekte bulunur.
- Psikososyal Destek: Özellikle deprem sonrası süreçlerde kişilerin güvenlik duygusu zedelenir ve çeşitli olumsuz duygu durumlarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Sosyal çalışmacılar travma sonrası stres bozukluğu, kaygı ve korku gibi temalarda grup çalışması veya bireysel danışmanlık verebilmektedir.
- Kaynaklara Erişim: Afetin meydana geldiği bölgede çalışan sosyal çalışmacılar, afetten etkilenen birey veya grupların ihtiyaç duydukları

hizmetlere erişimi için yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarına erişimi kolaylaştırabilmektedir.

- Kolaylaştırıcılık: Sosyal çalışmacılar afet yönetimi sürecinin tüm aşamalarında toplumu bilinçlendirmek, afetten korunma yollarını anlatmak için çeşitli eğitimler düzenlemektedir. Bu da afete hazırlık ve risk azaltma çalışmalarında sosyal çalışmacıların kolaylaştırıcı rolünü göstermektedir.
- Savunuculuk: Sosyal çalışmacılar özellikle afet sonrası süreçte birincil afet mağdurları olarak adlandırılan, afeti doğrudan yaşamış birey veya grupların haklarını savunmak ve hizmetlere erişimini sağlamak konusunda savunuculuk rolünü yerine getirmektedir (Artan ve Özkan, 2020).

Dolayısıyla sosyal hizmet ve afet yönetimi arasındaki ilişki incelendiğinde; toplum üzerinde büyük etkiler yaratan afetler sonucu ortaya çıkan sorunların çözümünde bireylerin, ailelerin ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesinde sosyal hizmet uygulamalarının oldukça önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

3. Krize Müdahale Yaklaşımı

Sosyal hizmet mesleği doğası gereği kriz durumuyla sıklıkla karşılaşmaktadır. Deprem, beklenmedik ve ani özelliğiyle, çevresel ve sosyal koşullarda yarattığı tahribat ile kriz durumu olarak ele alınabilir. Deprem gibi doğal afetler sonucunda veya acil durum anlarında uygulanan kriz müdahalesinin temel amacı; müracaatçıların en kısa sürede kriz öncesi fonksiyonelliğine geri dönmesidir (Aktaş, 2002). Meydana gelen krizin niteliğine göre genellikle kısa dönemde ve sistematik olarak yürütülmektedir. Deprem dönemlerindeki kriz durumu, depremin şiddetine ve yıkıcılığına göre üç aydan bir yıla kadar devam edebilmektedir.

Krize müdahalenin aşamaları ise bir açıklamaya göre dört aşama ile gerçekleşmektedir:

1. Bunalıma yol açan sorunu değerlendirme: Bu aşamada kişinin içinde bulunduğu durum ve bu durumun onu nasıl etkilediği öğrenilir.
2. Kriz durumu hakkında başvuruları bilinçlendirme: Bu aşamada kişinin kriz sonrası sahip olduğu korku, endişe, yetersizlik, güvensizlik gibi duygularını aktarmasına yardımcı olunur. Müracaatçının duygularına ilişkin uzman kişi geri bildirimler vererek süreçle ilgili bilinçlenmesine destek olur.

3. Sorunun kısımlara ayrılarak çözümlenmesi: Bu aşamada ise müracaatçı yaşadığı sorunu ve beklentileri hakkında görüşünü belirttikten sonra uzman kendi görüşünü ortaya koyar. Sonrasında birlikte ortak çözüm bulmak için çalışılır.
4. Tedavi sürecinin uygulanması: Üzerinde ortaklaşılan çözüm yollarının nasıl uygulanacağını belirlediği, hangi kişi, kurum, hizmet ve kaynaklardan yararlanılacağını tespit edildiği ve planlı bir şekilde gerçekleştirildiği aşamadır (Turan, 1992).

Bir sorun alanı olarak kriz durumlarında müdahale edecek sosyal hizmet uzmanlarının, birey, grup, topluluk ve organizasyonlarla topluma yönelik bütün çalışmalarında şu ilkeleri göz önünde bulundurarak uygulaması gerekmektedir;

- Her bireyin, grubun ve toplulukların kendi güçleri vardır ve kriz durumları bu kaynakları riske atma potansiyeline sahiptir.
- Fakat çevre kaynaklarla dolu olduğun için kriz durumlarındaki doğru müdahalelerle bu kaynaklara birey ve topluluklar sınırları dâhilinde erişebilir. Sosyal hizmet uzmanları bu durumu müracaatçıyla iş birliği içinde yapar (Ashman, 1999).

Kriz durumları sosyal hizmet müdahalesinin genelci yapısını barındırmaktadır. Çünkü kriz durumlarına müdahale birey ve toplumun her kesiminde çeşitli müdahaleler uygulanmaktadır. Bu müdahaleler kriz müdahalesindeki bazı kavramlar eşliğinde gerçekleştirilir (Aktaş, 2002).

- Kriz müdahalesi görece olarak kısa dönemli müdahale aracıdır ve öncelikli amacı, müracaatçıların en kısa zamanda kriz öncesi fonksiyonelliğine dönmesini sağlamaktır (Okun, 1997).
- Kriz müdahalesi acil durumlar ve kriz anları için iyi tanımlanmış bir yaklaşımdır ve diğer sosyal hizmet uygulamalarından daha fonksiyoneldir (Aktaş, 2002).
- Kriz müdahalesindeki sosyal hizmet uzmanı genelci yaklaşımdaki diğer uzmanlık rollerinden daha aktif bir rol üstlenir (Okun, 1997).

Kriz müdahale yaklaşımının özellikle afet ve kriz durumlarında etkili şekilde yürütülebilmesi, toplum sağlığının korunması açısından oldukça önemlidir. Sosyal

hizmet uzmanlarının krize müdahale yaklaşımları konusundaki bilgi ve becerisi de bu sürecin yönetimi açısından ayrıca önem taşır.

Araştırmanın takip eden başlığında Türkiye’de afet yönetimi, afet yönetiminde yerel yönetimlerin ve belediyelerin rolü ele alınmıştır.

D. Türkiye’de Afet Yönetim

Türkiye gerek jeolojik gerek topoğrafik yapısı nedeniyle doğal afetlerin sıklıkla yaşandığı bir coğrafyada yer almaktadır. İnsani krizlerin ve afetlerin risklerini ölçmek için oluşturulan Küresel Risk Endeksine göre; Türkiye 191 ülkenin olduğu listede 45’inci sırada yer alarak yüksek risk grubundaki ülkeler arasına girmektedir. Fakat etkili ve yerinde bir afet yönetiminin en önemli bileşenlerinden olan risk azaltma ile afetleri en aza indirmek mümkündür.

Türkiye’de afet mevzuatı, yaşanan afetlerden sonra o afete ilişkin özel yasalar aracılığıyla afetten etkilenen birey ve gruplara yardım çalışmalarıyla dağınık şekilde yürütülmekteydi. 1999 yılında yaşanan depremler sonucunda afet yönetimi konusunda önemli uygulamalar ve değişiklikler meydana gelmiştir.

1999 Marmara Depreminin ardından afetin etkilerini gidebilmek ve önlemlerin alınabilmesi için 4452 sayılı Doğa Kaynaklı Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 574 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte hasar tespitin hızlandırılması, yeni yerleşim alanlarının tespiti, prefabrik veya kalıcı konutların yapımında gerekli işlemin yürütülebilmesi için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yetkili kılınmıştır (AFAD, 2018).

Yine 1999 yılında 586 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ve Belediye Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile ilçelerde de sivil savunma müdürlükleri kurulmasına karar verilmiştir. Afet sonrası yapılarda meydana gelen zararların karşılanmasını sağlayacak Doğal Afet Sigortaları Kurumu da bu dönemde kurulmuştur (AFAD, 2018).

Afet yönetimine ilişkin temel sorumluluk 1999 yılına kadar İçişleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığındaydı. Fakat 1999 depremleri sonrasında Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ulusal Deprem

Konseyi, Doğal Afet Sigortaları Kurumunun da eklenmesiyle afet alanındaki kuruluşlar artmıştır. Bunların dışında Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı gibi kamu kurum kuruluşları da önemli görevler almaktadırlar.

Bazı bakanlıkların afet ve acil durumlardaki görevleri şu şekildedir:

- İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü; acil durumlarda arama kurtarma ve ilkyardım personellerini olay yerine göndermek, afet sonrası süreçlerde ilkyardım ve geçici barınma hizmetlerini sunmak, acil durumlar için arama ve kurtarma ekiplerini hazırlamak, yangınlara karşı önlem almak gibi görevlerden sorumludur.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü; afet bölgesinde hasar tespiti yaparak acil yardım uygulamalarını sunmak, afet olumsuz etkilenebilecek bölgeleri tespit edip gerekli projeleri sunmak ve Türkiye'nin deprem tehlike haritalarını hazırlamak gibi görevlerden sorumludur.
- Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetmeliği Genel Müdürlüğü; kamu kurum ve kuruluşları içerisinde acil durum merkezlerinin kurulmasını ve koordinasyonunu sağlamak, acil durumlar ve afet yönetimiyle ilgili bilimsel çalışmalar yapmak, başbakanlığın Kriz Yönetim masasında görev almak gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri Raporu, 2018).

Yukarıda bulunan açıklamalarda görüldüğü üzere Türkiye'de afet yönetiminde farklı bakanlıkların ve kuruluşların görev alması afet süreçlerindeki koordinasyonu geliştirmiştir. Fakat farklı kurumların yetki ve sorumluluklarını yeniden tanımlamak için 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasayla Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir elde toplanmıştır (AFAD, 2018).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), İçişleri Bakanlığına bağlı şekilde; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının yürütülmesi, yönlendirilmesi,

desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, esnek ve dinamik yapıda teşkil edilmiş bir kurumdur (AFAD, 2018).

AFAD'ın vizyonu “Afet ve acil durumlar ile ilgili çalışmalarda sürdürülebilir kalkınmayı esas alan risk odaklı, etkin, etkili ve güvenilir hizmet sunan uluslararası düzeyde model alınabilecek yönlendirici ve koordinatör bir kurum olmak” şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye'nin yüksek afet riski göz önünde bulundurulduğunda; AFAD temel misyonunu ise afetlere karşı dirençli toplum oluşturmak olarak belirlemiştir (AFAD, 2018). Bu bağlamda ise AFAD, afet yönetim modelini değiştirerek “Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi” adı verilen kriz yönetiminden risk yönetimine geçmiştir.

Şekil 5: Bütünleşik Afet Yönetim Süreci (AFAD, 2018)

Şekil 5’de gösterilen bu yeni model; afet ve acil durumlar nedeniyle oluşan zararları önlemek, afet öncesi tedbirler almak ve etkin müdahalede bulunmak için gerekli koordinasyonu sağlayarak; afet sonrası süreçlerde de iyileştirme çalışmalarını bütüncül bir yaklaşımla ele almak için kurulmuştur. Bütünleşik Afet Yönetimi olası risklere karşı önlem çalışmalarını da bünyesinde barındırması ve afet yönetimini çoklu açılardan ele alması bakımından önemlidir.

AFAD, bütünleşik afet yönetimi çerçevesinde AFAD başkanı ve danışma kurulu ile yapılanmıştır. AFAD'ın teşkilat yapısı ve örgütlenme şeması Şekil 6'daki gibidir:

Şekil 6: AFAD Teşkilat Yapısı ve Örgütlenme (AFAD, 2018)

AFAD'ın Şekil 6'daki örgütlenmesine ek olarak 2011 Van Depremi sonrası AFAD'ın afet yönetimi hizmetlerinin güncellenmesi gerektiği ihtiyacıyla AFAD tarafından Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) oluşturulmuştur. Van Depreminde görev yapmış kişi ve kurumun katılmasıyla iki yıl süren çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmaların sonucunda 2013 yılının ortalarında yönetmelik güncellenmiş ve Türkiye Afet Müdahale Planı ortaya çıkmıştır (TAMP, 2013).

toplumu en iyi tanıyan yapılanmalardandır ve acil durumlarda aktif rol oynamaktadır (Wolensky and Wolensky, 1990).

Acil durum planlamasında yerellik duygusu benimseme ve geliştirme ihtiyacını karşılayabilen yapılan olarak yerel yönetimlerin afet yönetimindeki sorumlulukları şu şekildedir:

- Bölgedeki hassas kişileri ve bölgeleri tespit etmek,
- Topluluğun tüm üyelerinin doğal afetlerin potansiyel etkilerinin farkında olmalarını sağlamak,
- Topluma afet azaltma için tavsiye notlarının ve uygulama kılavuzlarının dağıtılmasını sağlamak,
- Planlama, inşaat, sağlık ve refahtan sorumlu yetkililerle temasa geçmek, uyarı vermek veya yangın ve kalabalık kontrol sistemleri sağlamak,
- Vatandaşların uygun ilk yardım eğitimini almasını sağlamak,
- Eğitim kurumları ile çalışarak vatandaşların eğitimi ve farkındalık programlarının uygulanmasından sorumlu olmak,
- Kaçış rotalarını, güvenli ortamların ve sığınakların yerini belirlemek (Solway, 2004).

Yerel yönetimlerin afet yönetim süreçlerine ilişkin rolleri, bir başka kaynaktan ise şu şekilde verilmiştir:

- Etkili afet yönetim uygulamalarını geliştirmek, gözden geçirmek ve değerlendirmek,
- Yerel hükümete yerel bir afet yönetim planı hazırlamak,
- Topluluğun bir felakete nasıl yanıt vereceğini bilmesini sağlamak,
- Afet kaynaklarını tanımlamak ve koordine etmek,
- Yerel afet operasyonlarını yönetmek,
- Yerel afet yönetimi ve afet operasyonlarının diğer kamu kurumlarının felaket yönetimi ile entegre olmasını sağlamaktır (Perry, 2003).

Doğal afetlerin meydana geldiği bölgelerde, yerel yönetimler için de bir veya birden fazla sonuçlar üretirler. Yerel afet yönetim grupları herhangi bir doğal afet karşısında ilk faaliyete geçecek ve yardım edecek birimlerdir. Dolayısıyla afet yönetimi, yerel yönetimler için bir sorumluluk alanıdır ve afet yönetim grupları ilgili

belediye yönetimi belirlenmektedir. Bir sonraki başlıkta yerel yönetimlerden olan belediyelerin afet yönetim süreçlerindeki rollerinden bahsedilmiştir.

2. Afet Yönetiminde Belediyeler

Belediyeler, şehir halkının yerel nitelikli, ortak ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kamu tüzel kişilikleridir. Yerel düzeydeki hizmetler en etkili, en rasyonel ve de en hızlı şekilde yereldeki yönetim tarafından görülebilir (Urhan, 2008). Belediyeler, acil durum ve afetlerde kamu güvenliği açısından oluşabilecek tehditlerin giderilmesinde, kırılmalıkların belirlenmesinde ve etkin bir müdahale ve hızlı iyileştirme sağlama konusunda kilit bir rol oynamaktadır (Henstra, 2010). Afetlere dirençli toplum oluşturmaya odaklanan afet yönetimi sistemi içerisinde yerel halka en yakın idari birim olan yerel yönetimlere ve özellikle belediyelere önemli görevler düşmektedir (Şahin, 2016).

Türkiye’de afet yönetimi 1999 Marmara Depremi sonrasında köklü değişikliklere uğrayarak; 2009 yılından itibaren afet yönetim koordinasyonu konusundaki genel yetki AFAD’a verilmiştir. AFAD ile birlikte afet yönetimine dair planlamalar tek bir çatı altında toplanmıştır. İl bazındaki koordinasyon da AFAD İl Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler kapsamında da belediyelere bazı görev ve sorumluluklar verilmektedir. Belediyeler afet yönetimi sürecinde en önemli paydaşlardandır. Fakat bu paydaşlık görevini etkin şekilde yerine getirebilmek için belediyelerin afet yönetimine ilişkin kapasitelerinin artırılması gerekmektedir. Türkiye’de 81 ilde bulunan il ve ilçe belediyelerinin afetlerle ilgili birimleri araştırıldığında; 30 adet büyükşehir belediyesinden yalnızca 22 tanesinde afetle ilgili birim olduğu görülmüştür. Ayrıca 30 büyükşehir belediyesinin yedi tanesinde Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığı bulunduğu görülmektedir. Büyükşehir Belediyelerinden 17 tanesinde Afet Koordinasyon Merkezi olduğu tespit edilmiştir (Özdemir, 2023). Türkiye’deki İlçe belediyelerinde ise Afet Koordinasyon Merkezi sayısı oldukça düşüktür. Çizelge 2’de Büyükşehir Belediyelerinin Afet Yönetim Birimleri yer almaktadır.

Çizelge 2: Büyükşehir Belediyeleri Afet Yönetimi Birimleri (Özdemir, 2023)

Büyükşehir Belediyesi	Daire Başkanlığı	Şube Müdürlüğü
Ankara	Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme	İdari ve Mali İşler Afet Koordinasyon Merkezi Afet Teknolojileri İzleme ve Eğitim Deprem Zemin İnceleme
Aydın	Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme	Afet İşleri Şube Müdürlüğü Yapı Kontrol İşleri Kentsel Dönüşüm Doğal Kaynaklar ve Yenilenebilir Enerji
Bursa	Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme	Deprem ve Zemin İnceleme Kentsel Dönüşüm Kentsel Tasarım
İstanbul	Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme	Deprem ve Zemin İnceleme İstanbul Şehircilik Atölyesi Kentsel Dönüşüm Afet Koordinasyon Merkezi
İzmir	Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme	Deprem ve Zemin İnceleme Afet ve Risk Yönetimi Mühendislik Jeolojisi İtfaiye Arama Kurtarma ve Afet İşleri
Antalya	İtfaiye	Afet Koordinasyonu
Balıkesir	İtfaiye	Afet Koordinasyon Merkezi
Kahramanmaraş	İtfaiye	AKOM ve Eğitim
Hatay	İtfaiye	Müdahale ve Afet Koordinasyon
Gaziantep	İtfaiye	Afet Riski Önleme ve Zarar Azaltma

Büyükşehir ve diğer belediyeler olmak üzere tüm belediyelerin afet hizmetlerine yönelik yasal sorumlulukları vardır. Afet hizmetlerindeki görev ve sorumluluklar;

- 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu,
- 5393 sayılı Belediye Kanunu,
- Afet ve Acil durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği,
- 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu, belediyelerin Afet Koordinasyon Merkezi (AKOM) yönetmelikleri kapsamında ele alınmıştır (Özdemir, 2003).

Belediyeler kendi stratejik planlarını Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında yürütmektedir. Büyükşehir belediyelerinin stratejik planları

incelendiğinde; afet öncesine dair risk azaltma çalışmalarının oldukça az olduğu görülmüştür.

Ancak belediyelere ait afet müdahale planları merkezi yönetimin afet yönetim planlarını destekleyici nitelikte olup içerisinde haberleşme sistemi ve bilgileri, toplanma yerleri, müdahale çalışmalarında ekipler ve alt ekiplere görevlendirilecek personel, alet, ekipman, araç, gereç vb. kaynak envanterleri, iş akışları, vardiya planlaması ve standart operasyon prosedürleri yer almaktadır (Çorlu Belediyesi Afet Müdahale Planı, 2019).

Belediyelerde afet yönetimine bakıldığında az sayıda belediyenin afet müdahale planının kurumsal olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bazı belediyelerin afet öncesi ve sonrası süreçlere yönelik planlamaları bulunmaktadır. Araştırmaya konu olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi büyükşehir belediyeleri arasında afet yönetimi konusunda iyi örnek olarak gösterilebilecek belediyelerdendir. İBB afet yönetimi bünyesinde Deprem Risk Yönetim ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Afet yönetimi, risk ve zarar azaltma çalışmaları belirtilen daire başkanlığınca yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar İstanbul'da meydana gelebilecek afetler için hazırlık çalışmaları ve bilgilendirici afet eğitimlerini de kapsamaktadır (Özdemir, 2023).

İBB'nin İstanbul'da meydana gelebilecek afetlere karşı almış olduğu önlemler ve planlamalar aynı zamanda 2023 Şubat depremlerinde Hatay'da yapılan sosyal hizmet müdahalelerini etkilemiştir. Araştırmanın bulgular kısmında bu müdahalelerden bahsedilmiştir.

Araştırmanın bir sonraki bölümü araştırmanın yöntemi, örnekleme ve veri analizinden oluşmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Araştırma yöntemleri nicel ve nitel yöntemler olmak üzere ikiye ayrılır. Nicel ve nitel yöntem, temel varsayımları, kullanılan veri toplama ve veri çözümleme teknikleri ve araştırma sürecindeki esneklik düzeyi açısından birbirinden son derece farklıdır. Bazı akademik çalışmalarda karma yöntemden yararlanıldığına rastlanılmaktadır. Nicel araştırmalar, sayısal olarak ölçülebilen verilerin istatistiksel çözümlenmesi aracılığıyla sosyal olguları inceleyen ve bu olgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyarak sosyal düzenin kanunlarını keşfetmeyi amaçlayan araştırmalardır (Ergun, 2005).

Nitel araştırma, olayları, durumları ve olguları anlamak, betimlemek, açıklamak ve yorumlamak amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, katılımcı gözlem, derinlemesine mülakatlar, odak grupları ve belge analizi gibi kalitatif veri toplama tekniklerini içerir. Nitel araştırma, genellikle fenomenleri içsel bağlamlarıyla birlikte anlamak ve katılımcıların bakış açılarına odaklanmak için kullanılır (Strauss, 1998). Nitel araştırma, yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme, nitel araştırma yöntemlerinden biridir ve araştırmacının katılımcılarla birebir yüz yüze etkileşim içinde olduğu bir veri toplama sürecidir. Bu yöntem, derinlemesine anlayış, bakış açısı ve deneyimleri anlamak amacıyla kullanılır. Araştırmacı, katılımcılara belirli konular hakkında sorular yönelterek, onların düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini anlamaya çalışır. Görüşmeler genellikle yarı yapılandırılmış veya tamamen yapılandırılmış olabilir ve katılımcılara özgürce ifade etme fırsatı tanır (Rubin, 2011). Bu çalışma,

nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Verilerin toplanmasında ise nitel araştırmanın derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

B. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma verileri; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde, Hatay'da deprem sonrası görev yapan meslek elemanları ve idari işler personelleri ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları eşliğinde toplanmıştır. Görüşmeye katılmayı kabul eden ve Hatay'da görevlendirilmiş beşi idari personel ve 10'u meslek elemanı olmak üzere toplam 15 İBB çalışanı ile görüşme yapılmıştır. Görüşmecilerin psikolog, sosyal çalışmacı ve idari işler personellerinden seçilme sebebi ise Hatay'daki müracaatçılarla sosyal hizmet uygulamalarını doğrudan sahada yürüten çalışanlar olmalarıdır. Araştırmanın örneklemi ise amaca uygun bir şekilde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmıştır.

Araştırma, İBB çalışanlarıyla yürütüldüğü için beraberinde bazı etik riskleri de getirmektedir. Bu riskler göz önüne alındığında; kurum çalışanlarını korumak adına yapılan görüşme kayıtları, katılımcıların kişisel bilgilerinden ayrı tutulmuştur. Görüşmeler, araştırmaya katılan gönüllü katılımcıların iş yoğunluğu ve zaman kısıtlılığından dolayı yüz yüze veya çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın detayları ve araştırmanın gizliliğine dair bilgiler görüşme başında açıklanmıştır.

C. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcılara kişisel bilgilerin paylaşılmayacağına dair taahhüt verilerek; etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcıların izni dâhilinde notlar ve ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler, tüm katılımcılarla ayrı ayrı çevrimiçi veya yüz yüze olacak şekilde toplam 15 İBB personeli ile

gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için İstanbul Büyükşehir Belediyesinden gerekli izinler alınmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri kapsamında cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, medeni durumuna ilişkin sorularla görüşmeye başlanmıştır. Katılımcılara; İBB'nin Hatay Büyükşehir Belediyesine destek olduğu konular, afet yönetimi ve eylem planları, Hatay'da çalışan meslek elemanları ve idari işler personelinin sahada yürütmüş olduğu sosyal hizmet uygulamalarına yönelik görüşleri sorulmuştur. Görüşmeler ortalama olarak 40-60 dakika sürmüştür.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Hatay'da yürüttüğü sosyal hizmet faaliyetleri halen devam etmektedir. Buna ilişkin veriler sürekli güncellenmekte olup; her müdürlük kendi birimi için ayrı ayrı veriler tutmaktadır. Bu verilerle alakalı İBB tarafından kapsamlı bir rapor yayınlanmamıştır. Dolayısıyla görüşmeler dışında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Hatay'da yapmış olduğu faaliyetlere ilişkin detaylı bilgi verebilmek adına internet haberlerinden elde edilen verilere de çalışmada yer verilmiştir.

IV. BULGULAR

Bu araştırma afet yönetimi perspektifi ile değerlendirildiğinde; İBB'nin deprem sonrası Hatay İlindeki sosyal hizmet uygulamalarına, bu yardımların niteliğine, Hatay'da verilen psikososyal ve eğitim desteklerine, İBB ve Hatay Büyükşehir Belediye iş birliği ile kurulan Hatay Planlama Merkezine, Hatay'da yürütülen saha çalışmalarının planlamasına, personelin sahada bulunma isteğine ve krize müdahale yaklaşımının sahada uygulanabilirliğine ilişkin bazı bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde bulgulara yer verilmiştir.

A. Araştırmaya Katılan İBB Çalışanlarının Demografik Bilgileri

Görüşmeler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak deprem sonrası Hatay'da görevlendirilen beş idari personel ve 10 meslek elemanı olmak üzere toplam 15 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler anonimleştirildiği için katılımcıların isimleri kullanılmamış; bunun yerine sırasıyla sayılar ile katılımcılar numaralandırılmıştır. Aşağıdaki çizelgede katılımcılara dair bazı bilgiler verilmiştir.

Çizelge 3: Araştırmaya Katılan Katılımcılara İlişkin Bilgiler

İsim	Yaş	Cinsiyet	Kimliği	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek
K1	32	Kadın		Evli	Yüksek Lisans	Psikolog
K2	29	Kadın		Evli	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K3	28	Kadın		Bekâr	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K4	38	Erkek		Evli	Lisans	İdari İşler Sorumlusu
K5	36	Erkek		Evli	Lisans	İdari İşler Sorumlusu
K6	35	Erkek		Bekâr	Lisans	İdari İşler Sorumlusu
K7	31	Kadın		Evli	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K8	29	Erkek		Bekâr	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K9	27	Kadın		Evli	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K10	26	Kadın		Bekâr	Yüksek Lisans	Psikolog
K11	32	Kadın		Bekâr	Lisans	Sosyal Çalışmacı
K12	28	Kadın		Bekâr	Lisans	Psikolog
K13	28	Kadın		Bekâr	Yüksek Lisans	Psikolog
K14	39	Erkek		Evli	Lisans	İdari İşler Sorumlusu
K15	40	Erkek		Evli	Lisans	İdari İşler Sorumlusu

Katılımcılara ilişkin diğer bilgiler ise şu şekildedir; katılımcılar mesleklerinin en az üçüncü yılında bulunmaktadır. Katılımcıların hiçbiri daha önce afetlerde sosyal hizmet uygulamasında yer almamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu Hatay'daki deprem çalışmalarına katılma konusunda istekli olmuştur. Araştırmaya katılan sosyal çalışmacılar ve psikologlar ortalama on beş gün sahada afet çalışması yürütmüştür. İdari personeller ise ortalama yirmi beş gün saha çalışmalarına katılmıştır.

Katılımcıların tümü ekip çalışmasına katıldıklarını iletmiştir. Depremden doğrudan etkilenen tüm yaş grubu ile çalışılmıştır. Araştırmaya katılan tüm çalışanlar sahada görev aldıkları süre boyunca çeşitli duygusal güçlükler yaşamıştır. Bu oran sosyal çalışmacı ve psikologlarda idari işler personeline oranla daha yüksek olmuştur. Tüm katılımcıların Hatay'da görevli buldukları süre boyunca mesai ücreti almışlardır. Görüşmeye katılan İstanbul Büyükşehir Belediyesi çalışanları, Hatay'da çalıştıkları dönemde Hatay'ın Defne, Antakya ve Samandağ ilçelerinde depremzedeler için kurulan çadır ve konteynerlere yakın yerlerdeki belediye çadırlarında kalmışlardır. Bu çadırlar aynı zamanda İBB tarafından depremzedelere hizmet verilen yerlerde bulunmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılar deprem sonrası sürecin farklı zamanlarında Hatay'da çalışan psikolog, sosyal çalışmacı ve idari personellerden seçilmiştir. Böylelikle afetten hemen sonra yürütülen süreçteki planlama, koordinasyon ve sosyal hizmet uygulamalarıyla; afet sonrası zamanla geliştirilen ve farklılaşan ihtiyaçlara ilişkin bilgi edinilmiştir.

B. İBB'nin Hatay'daki Saha Planlaması ve Organizasyon Süreci

Yerel yönetimlerin afet sonrası süreçlerdeki yıkımın etkilerini azaltmadaki rolü çok büyük olsa da Türkiye'deki afet yönetiminin ulusal düzeyde stratejik planlama ve koordinasyon sorumlusu İçişleri Bakanlığına bağlı olan AFAD'dır. Belediyeler gibi yerel yönetimlerin acil durum ve afet sonrası süreçleri yürütmek için belli yetki ve sorumlulukları olsa da "5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu", "5393 sayılı Belediye Kanunu", "Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği", "5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu" (Özdemir, 2003) gibi birden fazla kanunla yasal altyapıya sahip olması hizmet sağlayıcıların, müracaatçılara yönelik sunmakta olduğu hizmetlerin aksamasına sebep olmuştur.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Hatay'daki afet sonrası sürece müdahale etmesi İstanbul'dan başlamıştır. İstanbul'daki afet koordinasyon merkezinde toplanan yardımların koordineli şekilde bölgeye ulaştırılması afet yönetim süreçlerini ve iş akışını önemli ölçüde etkilemiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan yardım toplama merkezlerinde toplanan tüm ekipman, hijyen, gıda, giyim malzemeleri ve aynı yardımlar Hatay başta olmak üzere depremden diğer etkilenen illere de gönderilmiştir. İBB dışında Türkiye'nin farklı ilçe belediyelerinin de yer aldığı bu süreçte sosyal yardımların tek bir kurumdan değil, farklı kurumlar aracılığıyla da yapıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca İstanbul içinde koordinasyon merkezleri kurarak vatandaşın bölgeye ulaştırmak istediği tüm malzemeleri bu koordinasyon merkezlerinde toplamıştır. Merkezler İstanbul'un farklı bölgelerinde kurulup; belirlenen ihtiyaçların ayrıştırması yapıldıktan sonra saatlik olarak tırlara yüklenmekte ve bölgeye ulaştırılmak için yola çıkmıştır.

Hatay'ın Defne, Samandağ ve Antakya ilçelerinde hizmetlerin vatandaşlara ulaştırılması İstanbul Büyükşehir Belediye ve bazı sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmiştir. İBB faaliyetlerini özellikle Hatay'ın 3 ilçesinde yoğunlaştırmıştır. Antakya, Defne ve Samandağ olan bu ilçelerde Afet Koordinasyon Merkezi, Mahalle Evi ve Yuvamız Samandağ gibi yapılanmalar kurulup; bölgedeki depremzedelere hizmete açılmıştır. Antakya'da bulunan Afet Koordinasyon Merkezinde; İBB öncülüğünde sahada bulunan tüm sivil toplum kuruluşları; İstanbul'dan gelen malzemelerin tasniflenmesi ve sahanın ihtiyaçlarına göre İBB'nin tahsis ettiği araçlarla malzemelerin dağıtımının yapılması sağlanmıştır. Konteyner ve çadır kentlerde kurulan mahalle evlerinde ise çocuklar ve kadınlar için psikososyal ve eğitim faaliyetleri yürütülmüştür. Yuvamız Samandağ'da ise küçük yaş grubundaki çocuklar için eğitsel aktiviteler yürütülmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin özellikle Hatay'ın Antakya, Defne ve Samandağ ilçelerinde hizmetlerini yoğunlaştırma sebebi ise depremde en fazla can kaybının ve yıkımın yaşandığı bölgelerin bu ilçeler olması ve yardımların bu ilçelere daha sınırlı şekilde ulaşması olarak katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

‘‘Hatay’a ilk gittiğimizde vatandaş için hiçbir yardım çadırı kurulmamıştı. Etrafta Türkiye'nin başka illerinden ve ilçelerinden gelen belediye çalışanları vardı.

Her belediye kendi imkanlarıyla çadırları kurup, diğer illerden gelen malzemeleri kendi çadırına koydu. İBB'nin Antakya'daki Afet Koordinasyon Merkezi civardaki en büyük yardım merkeziydi. İstanbul'dan gelen tüm yardımlar burada toplanıyordu. Belediyelerin dışında bazı yerel sivil toplum kuruluşları da vardı. Sivil toplum kuruluşu çalışanları bizimle ortaklaşa çalışmaya hazırды. Çünkü en fazla yardım İBB'de toplanıyordu ve yardımları dağıtacak işgücüne ihtiyacımız vardı. Yani ilçe belediyeleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa çalışma yürütüyorduk. Özellikle depremde hiçbir şekilde yardım ulaşmayan ve ciddi hasarlar alan üç ilçede İBB çalışmalarını başlattı.” (K4)

Yapılan görüşmeler neticesinde İBB'nin deprem bölgesine ilk günden itibaren ihtiyaca göre farklı müdürlüklerden personellerini görevlendirdiği anlaşılmıştır. Hatay'da çalışan personelin sahada bulunma isteği göz önünde bulundurulduğunda; görevlendirmelerin öncelikle gönüllü olan personeller ile başladığı, daha sonraki süreçte ise herhangi bir sağlık problemi olmayan personellerin, ihtiyaca göre koordineli bir şekilde bölgede görevlendirildiği belirtilmiştir. Özellikle depremden hemen sonra Hatay'a gönüllü olarak giden İBB çalışanlarının kalacak yer ve kişisel ihtiyaçlar konusunda (hijyen ve tuvalet) ciddi sıkıntılar yaşadığı belirtilmiştir. Ancak sonraki aylarda ekip içi koordinasyonun gelişmesi ve daha fazla malzemenin sahaya ihtiyaç dahilinde ulaşmasıyla bu sıkıntılar azaldığı ifade edilmiştir.

“Hatay'a depremden bir ay sonra giden ilk ekiptendim. Birim sorumlumuz aramızdan kimin gönüllü olarak Hatay'a gitmek istediğini sorunca hemen listeye adımlı yazdırdım. Çünkü oturup haberlerden bu felaketi takip etmek kendimi çok kötü hissettirmişti. Gidip ben de bir şeyler yapmalıydım. Hatay'a İBB otobüsleriyle gittik. Ben Samandağ'da görev aldım. Gitmeden önce kalacak yerimizin ayarlandığını sanıyordum. Fakat ortamda o kadar büyük bir kaos vardı ki çadırlarımız bile kurulmamıştı. Kalacak bir yerimizin olmayacağını düşünmek başlangıçta beni tedirgin etti. Sonrasında oradaki dayanışma ruhuyla hep beraber çadırımızı kurduk. Haberlerden tuvaletle ilgili sıkıntılar olduğunu duymuştum ve gitmeden önce beni en çok tedirgin eden şeylerden biri de buydu açıkçası. Gittiğimde İBB tarafından belirli noktalara yerleştirilen mobil tuvaletler olduğunu gördüm. Fakat bu tuvaletler çok fazla kişi tarafından kullanılıp günde iki kez temizleniyordu.

Tuvalete her girdiğimde mikrop veya enfeksiyon kapacağıma emindim. Ama deprem bölgesinde olduğumu da biliyordum. Sadece belki tuvaletler daha fazla temizlenebilirdi diye düşünüyordum. ‘’(K1)

‘‘Ben Hatay’a depremden hemen sonra giden ekipte değildim. Çünkü gitmek konusunda bazı endişelerim vardı. Gördüğümüz ve duyduğumuz acı olaylarla birebir sahada baş edebileceğimi düşünmüyordum. Fakat depremden yaklaşık dört ay sonra yetkililerimizden aldığımız bilgiler doğrultusunda kronik rahatsızlığı olmayanların Hatay sahasında en az iki hafta boyunca görevlendirileceğini öğrendim. Bu haber beni kaygılandırmıştı. Gitmek istemesem de kronik rahatsızlığım olmadığı için vicdanen kendimi kötü hissettim ve Hatay’a gittim. Mart ayında Hatay’da bulunan ekip arkadaşlarımla yaşadığı sıkıntıların bir kısmı çözülmüştü. Kalacak yerimiz belliydi, mahalle evleri sistemini kurmaya çalışıyorlardı. Doğrudan çocuklarla çalışma olanağım oldu. Gittikten sonra daha rahatlamış hissettim. ‘’(K3)

Hatay’da görevlendirilen meslek elemanları veya idari personelin afet bölgesine gitmeden önce afete ilişkin herhangi bir hazırbulunuşluk eğitiminden geçmediği bilgisi alınmıştır. Sahada karşılaşılabilecek zorluklar ve vakalara dair psikolojik ilkyardım eğitimi uygulanmamıştır. Dolayısıyla sahada çalışan personelin afet bölgesinde çalışmak için hazırbulunuşluklarının olmadığı ve afet yönetimine ilgili neredeyse her şeyi Hatay’da yapılan çalışmalar boyunca spontane şekilde öğrendikleri anlaşılmıştır.

‘‘Bir sosyal çalışmacı afet veya yas sonrası süreçlerde müracaatçılara nasıl yaklaşılr? Açıkçası bir fikrim yoktu. Hatay’a gidince orada kurulan çadırlardaki malzemelerin tasniflenmesi ve vatandaşa dağıtılması konusunda çalışacağımı düşünüyordum. Gitmeden önce bizi bilgilendiren olmadı. Kendimizi psikolojik olarak nasıl koruyacağımız veya tam olarak ne yapacağımıza dair.’’ (K2)

Hatay’daki saha planlamasına ilişkin ele alınan bir diğer konu ise sahada çalışan personellerin normalde İstanbul’da İBB’ye bağlı çeşitli birimlerde çalışması ve İstanbul’daki işlerin devam edebilmesi için Hatay sahasında dönüşümlü olarak çalışmasıdır. Alandaki çalışan kişilerin sürekli değişmesi ve yeni gelen İBB personeline iş aktarımının yapılmaması zaman zaman aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Meslek elemanlarının paylaşımlarına göre depremden doğrudan

etkilenen birey ve gruplara yapılan müdahalelerde önemli bir sorun olarak; görevli personelin alanda sürekliliğinin olmadığı ifade edilmiştir. Meslek elemanları çoğunlukla 15 günlük görevlendirmelerle Hatay'da bulunmaktadır. Dolayısıyla bölgede kalan depremzede ailelerle güvenli alanın kurulabilmesi için zaman kısıtı bulunmaktadır. Bu da afet sonrası süreçlerde iyileştirme ve güçlendirme çalışmalarını sekteye uğratabilmektedir.

“Depremden 3 ay sonra Hatay'a gittiğimde oradaki gönüllü çalışanları görmek beni çok mutlu etti. Tamam, bizim işimiz buydu, bunun karşılığında bir maaş alıyorduk ama gönüllü öğrenciler, emekliler, her gruptan insan oradaydı. İşleri paylaşıyorduk, sorumluluğu paylaşıyorduk. Onlar da bizim yaptığımız işi yapıyordu aslında. Çok fazla gönüllü geldi buraya ama 10 günden fazla aynı gönüllüyü görmedim. Kimisi başka şehirlere gidiyordu kimisi de geldiği şehre geri dönüyordu. Gönüllülerin uzun süre orada kalması için keşke harçlık verilebilseydi.”(K6)

Hatay'daki saha planlamasına ilişkin ele alınan bir diğer konu ise sahada çalışan personellerin normalde İstanbul'da İBB'ye bağlı çeşitli birimlerde çalışması ve İstanbul'daki işlerin devam edebilmesi için Hatay sahasında dönüşümlü olarak çalışmasıdır. Alandaki çalışan kişilerin sürekli değişmesi ve yeni gelen İBB personeline iş aktarımının yapılmaması zaman zaman aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Meslek elemanlarının paylaşımlarına göre depremde doğrudan etkilenen birey ve gruplara yapılan müdahalelerde önemli bir sorun olarak; görevli personelin alanda sürekliliğinin olmadığı ifade edilmiştir. Meslek elemanları çoğunlukla 15 günlük görevlendirilmelerle Hatay'da bulunmaktadır. Dolayısıyla bölgede kalan depremzede ailelerle güvenli alanın kurulabilmesi için zaman kısıtı bulunmaktadır. Bu da afet sonrası süreçlerde iyileştirme ve güçlendirme çalışmalarını sekteye uğratabilmektedir.

Personellerin dönüşümlü olarak Hatay sahasında çalışmasına destek olabilmesi için süreç içerisinde gönüllülerden de destek alınmıştır. İBB'nin çeşitli iştirakleri ve kendi bünyesindeki gönüllü yapılanmaların dışında İstanbul'da da gönüllü çağrısına çıkmıştır. Fakat gönüllüler de depremde sonraki ilk ayların ardından giderek azalmıştır. Dolayısıyla gönüllülerin de sürece dahil edilmesi uzun vadede düşünüldüğünde sürdürülebilir bir çözüm getirmemiştir.

C. İBB'nin Deprem Sonrası Hatay İlindeki Sosyal Hizmet Uygulamaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, arama kurtarma ve insani faaliyetler ile ilgili AFAD tarafından depremden en çok etkilenen illerden olan Hatay ile eşleştirilmiştir. İBB, 6 Şubat depreminin hemen sonrasında Hatay'a arama kurtarma ekipleri, iş makineleri, hafriyat kamyonları, kar küreme aracı, jeneratör, soğuk hava aracı, yatakhane aracı gibi çok çeşitli malzemelerin bulunduğu araçlar temin etmiştir. Bunun yanı sıra deprem bölgesine yemek ve ekmek üretiminde yüksek kapasiteye sahip tırlar göndermeye de hızlı şekilde devam etmiştir. Bölgede sıcak yemek dağıtımı için mobil mutfaklar kurulmuştur. Deprem bölgesine içme suyu ulaştırmak için ise İBB iştiraklerinden olan Hamidiye Su'dan destek almıştır. Depremzedelerin tuvalet ve duş ihtiyaçları için konteynerlerin yanı sıra deprem bölgesinde ihtiyaç olan uyku tulumu, battaniye ve mobil tuvaletler gibi ihtiyaçların bölgeye ulaşımı için çalışmalar sürdürülmüştür. Bölgeye ulaştırılan tırların dışında binlerce kişilik yolcu kapasiteli gemiler de depremzedelerin bölgeden tahliyesi, tıbbi müdahale ve barınma ihtiyacı için Hatay'a gönderilmiştir.

Depremden hemen sonra Hatay'da yürütülen hizmetler dışında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ilgili müdürlükleri tarafından farklı projeler de planlanmıştır. Bunlardan birisi kapasitesi yüksek geçici barınma merkezleri olmuştur. Konteynerda veya çadır kentlerde kalan depremzedelerin mahallelerine kavuşmaları için yapılması planlanan geçici barınma merkezleri aynı zamanda diğer bölgelerde de uygulanma amacıyla bir model olarak da tasarlanmaktadır. Buna ilişkin bilgiler Hatay Planlama Merkezi başlığı altında yer alan bulguda detaylandırılmıştır.

Hatay için toplanan yardımlar kaynak olarak düşünüldüğünde her bir yardımın ayrı boyutta değerlendirilmediği ve depremden hemen sonra yürütülen süreçte ihtiyaç fazlası oluşacak şekilde plansız bir yapılanma olduğu anlaşılmıştır. Özellikle sürecin başında deprem bölgesine gelen çeşitli malzemelerin ve kıyafetlerin bölgenin ihtiyaçlarının dışında olması, lojistik sürecini ve dağıtımı olumsuz etkilemiştir. Sahadaki ihtiyaç analizinin derinlemesine yapılmaması kimi zaman beraberinde yapılan sosyal yardımların ihtiyacı karşılayamamasına neden olmuştur. Yapılan sosyal yardımlara ilişkin verilerin tutulmaması veya birbirinden bağımsız,

kopuk bir şekilde tutulması verilen hizmetlerin kapsamı, sınırı ve ulaştığı kişilerle ilgili bir profilin çıkarılamamasına neden olmuştur.

“Depremin ikinci ayında Hatay’daydım. Yaralar çok taze, koordinasyon sıkıntısı çok fazlaydı. Diğer illerden fazla sayıda yardım geliyordu ama bu yardımları tasnifleyecek, ayrıştıracak veya düzenleyecek uygun yerimiz yoktu. İstanbul’dan gelen yardımlar İBB üzerinden bizim koordinasyon merkezine geldiği için zaten kıyafetlerin veya başka malzemelerin ayrıştırılması orada yapılmıştı. Böylesi daha kolay oluyordu. Fakat bilmediğimiz yerden veya başka belediyelerden bize ulaşan kıyafet veya oyuncakların yığılması konusunda ne yapacağımızı bilemedik. İhtiyaç listesi yayınlamamıza rağmen insanlar vicdan rahatlatmak için kafasına göre eşya yollamaya kalkışyordu. Mesela Türkiye’nin her yerinden çocuklar için gelen oyuncakların fazla olmasıyla oyuncak yığılması meydana geldiğini ve çocuklara ikişer tane aynı oyuncaktan dağıttığımızı hatırlıyorum. Halbuki gerek merkezi gerek yerel yönetim tarafından sahanın ihtiyaç analizi yapılmış olsaydı; oyuncak yerine çocukların farklı bir ihtiyacı karşılanabilirdi.”(K10)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi deprem bölgesinin temel olan ihtiyaçların teminin yanı sıra; çocukların eğitim ihtiyaçları için de çalışmalarına devam etmiştir. Hatay’da kurulan İBB Kadın çadırında; uzmanlar tarafından kadınlar için düzenlenen atölyelerde; çeşitli etkinlikler, sağlık danışmanlığı ve grup terapisi hizmetleri verilmiştir. Bunun yanı sıra Yuvamız Antakya’da depremzede çocuklara yönelik tiyatrolar kukla gösterileri sinema gösterimleri ve farklı sanatsal aktiviteler gerçekleştirerek çocukların iletişim becerilerini geliştirmeyi ve sosyal hayata adaptasyonlarını arttırmayı hedeflemiştir. İBB gönüllü performans sanatçıları ile beraber çocuklar ve kadınlar için sanat atölyeleri ve gösteriler gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra çocukların motivasyonlarını arttırmak için oyunlar ve spor etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

“Depremin ilk zamanlarında çocuklarla beraber keyifli vakit geçirmek önceliğimizdi. Sadece planladığımız oyunları ya da etkinlikleri değil aslında onların isteklerine öncelik gösterip etkinliklerimizi sürdürmekteydik. Çocuklar nasıl kendilerini daha iyi hissedecekse ona göre yön veriyorduk etkinliklere diyebilirim. Zaten hassas bir dönemdi onlar için en azından bu çocuk dostu alanda istedikleri gibi özgürce kendi etkinliklerini de planlasınlar istiyorduk. Yani o anda çocuk resim

yapmak istiyorsa sadece resim yapıyorduk, konuşmak istemiyorsa beraber susuyorduk, ağlamak istiyorsa ağlamasına izin veriyorduk. İBB Şehir Tiyatroları da oradaydı mesela. İlgi çekici gösterileriyle çocukların çok eğlendiğini hatırlıyorum.” (K9)

Çocuklar için Defne ve Samandağ’da bulunan İBB etkinlik alanlarında her gün farklı iki atölye gerçekleştirilip; günde ortalama 30 çocuğa ulaşıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca aktivitelere çocuk katılımının düzenli olduğu belirtilmiştir. Çadır kentlerde çalışan sosyal çalışmacı ve psikoloğun belirlediği aktivite akışına göre çocuklarla voleybol, tenis, badminton gibi spor faaliyetleri, sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen eğitici kutu oyunları yürütülmüştür.

“Depremden üç ay sonra Samandağ’daki etkinlik merkezinde yaptığım etkinliklerde çocuklarla ve kadınlarla çalıştım. Özellikle çocuklarla sanat aktiviteleri bunun içerisinde resim ve müzik olan etkinlikler yaparak biraz çocukları motive edecek belki bir iyileştirici etkisi olacak şekilde planlama çalıştım. Kadınlarla da aynı şekilde resimler yaptık, sohbet ettik bazen dertleştik. Yaşadıkları çaresizlik duygusuna özellikle resimle çare aradık diyebilirim.” (K11)

Bunun dışında lise ve üniversite sınavına girecek öğrenciler için kurulan ‘Mobil Ders Atölyeleri’ ile ilkokuldan lise son sınıfa kadar Matematik, İngilizce, Türkçe ve Fen derslerinde depremzede öğrencilere eğitim desteği verilmiştir. Bu eğitimler İBB Gençlik ve Spor Müdürlüğüne bağlı gönüllü eğitimci tarafından verilmiştir. Bilgisayarlı çalışma odaları eşliğinde 20 kişilik sınıflarla oluşturulan çalışma ortamında konu tekrarları, birebir ve grup çalışmaları yürütülmüştür. Sınava hazırlanan öğrencilerin geç saatlere kadar ders çalışabilecekleri güvenli alanın yaratılmasının oldukça ilgi gördüğü ve öğrencilerin sınava hazırlık sürecini kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Yürütülen ders atölyeleri dışında çanta, kırtasiye malzemeleri, roman, hikâye kitabı ve sınava hazırlık kitapları da bölgeye gönderilmiştir.

“Benim bu zorlu saha sürecinde en beğendiğim şey sınava hazırlanan çocukların unutulmamasıydı. Biz yaşamlarımıza devam etsek de orada yaşamın durduğu anlar vardı. Çocukları eski rutinlerine geri döndürmek için ve sınavlara

hazırlanabilmeleri için oluşturduğumuz ders çalışma alanları akşam geç saatlere kadar açıktı. Bu çocuklar tarafından ilgiyle karşılandı. Çalışma ortamı kütüphane gibi sessiz olmasa da çocukların bir arada ders çalışabileceği kendi okul ortamlarını oluşturmalarına katkı sağlamak benim için umut vericiydi.” (K7)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı görev yapmakta olan psikolog ve sosyal çalışmacılardan, Hatay’ın Samandağ ilçesinde İBB tarafından kurulan üç farklı aktivite merkezinde görev yapan kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda; çocuklar ve kadınlar için farklı psikososyal faaliyetler yürütüldüğü bilgisi alınmıştır. Çocukların sanatla buluşmasını sağlayacak; resim, yaratıcı drama, mim atölyeleri, çocuk tiyatrosu ve pantomim gibi gösteriler mobil etkinlik ekipleri ile Hatay’ın çeşitli ilçelerinde çalışmalar yapılmıştır. Etkinliklere yüzlerce çocuğun katılım sağladığı bilgisi alınmıştır.

Kadınlar için ise Sanat Terapisi aracılığıyla deprem travmasının etkilerini hafifletebilecek, ortak kaygıların görünür olabilmesi için grup çalışması şeklinde çeşitli aktiviteler yapılmıştır. Yapılan sanat terapisi aktivitelerinin özellikle kadınlar üzerindeki dışavurumcu etkisinin önemli olduğu ifade edilmiştir. Grup halinde düzenlenen sanat terapisi boyunca kadınlarla serbest çalışma yapılmıştır. Çalışmalar sırasında kadınlar ortak kederleri ve yasları üzerinden duygularını resmetmiştir. Bu aktivitenin deprem bölgesindeki kadınlara olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca psikologlar kadın ve çocuklar için bireysel görüşme aldıklarını da ifade etmiştir. Fakat bu görüşmeler daha çok psikolojik ilk yardım odaklı olmuştur.

“Aldığımız bireysel seanslarda danışanların anlık sorunlarına nasıl çözüm üretebiliriz sorusuna odaklıydık. Dolayısıyla tam bir bireysel terapi diyemiyorum. İlk müdahale olarak deprem sonrası psikolojik ilk yardımda; beslenme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçların kontrolü ve bu ihtiyaçların giderilmesi noktasında yönlendirmeler yapıyorduk. Daha sonra kişilerin kendilerini güvende ve sakin hissetmesini sağlayacak çeşitli psikolojik ilk yardım müdahaleleri yapmaya gayret gösteriyorduk. Bununla alakalı sahaya gitmeden önce İstanbul’da katıldığım çevrimiçi bir eğitimden faydalandım. Fakat belediye bize bunun gibi bir hazırlık eğitimi vermedi.” (K11)

‘‘Aldığımız görüşmeler bireysel veya grup odaklıydı ama doğrudan depremi, kayıpları konuşamıyorduk. Çünkü her şey daha çok yeniydi ve konuşacaklarımız sonrasında ortaya çıkacak duruma müdahale edebilecek donanımda hissetmiyordum. Hatay’dan ayrılırken bana bir kadının söylediği şeyi unutamıyorum: ‘‘Daha geçen hafta geldiniz, tam size alışmışken gidiyorsunuz. Bize psikolojik şiddet uyguluyorsunuz!’’ bunu gülererek söylemişti ama çok üzüldüğümü hatırlıyorum. Uçakta 2 saat boyunca ağladım.’’ (K3)

Psikologların ve sosyal çalışmacıların almış olduğu bireysel danışmanlık görüşmelerinde genellikle psikolojik ilkyardım uygulansa da sahada görev alma sürelerinin ortalama iki hafta olmasından dolayı bu durum müracaatçılarla kurulan güven ilişkisini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Ayrıca hem sahada çalışma süresinin kısıtlı olması hem de deprem sahasına çıkmadan önce afet sonrası süreçte müracaatçılara nasıl yaklaşılacağına ilişkin herhangi bir eğitim almamanın, bazı müdahale süreçlerini zorlaştırdığı da aktarılmıştır.

D. Krize Müdahale Yaklaşımının Sahada Uygulanabilirliği

Hatay sahasında çalışan sosyal çalışmacıların aktardığına göre oldukça yıkıcı olan Şubat 2023 depremlerinde krize müdahale yaklaşımının deprem gibi durumlarda fonksiyonel olduğu anlaşılmıştır. Çünkü belediyeledi hiyerarşik yapılanmaya rağmen sosyal çalışmacıların deprem bölgesinde yapılan çalışmalarda krize müdahale yaklaşımıyla sosyal hizmet uygulamalarını daha aktif şekilde yerine getirdikleri ifade edilmiştir. Krize müdahale yaklaşımındaki acil sorunu en hızlı biçimde çözme ile birey, grup ve toplum düzeyinde müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bu müdahaleler en hayati olan temel ihtiyaçların karşılanmasından başlayarak süreç içerisinde değişen ihtiyaçlara göre hızlıca aksiyon ve inisiyatif alabilme esnekliği sağladığı için sahadaki meslek elemanları için kolaylaştırıcı olmuştur.

‘‘Hatay’a ilk giden ekiptendim ve İstanbul’dayken ev ziyaretleri yapıp sosyal inceleme raporu yazıyorduk. O da detaylı bir rapor değildi. Üç senedir İBB’deyim ve herhangi bir afet bölgesinde çalışmadım daha önce. Otobüste son ana kadar inince ne yapacağım diye düşündüm. Kendi kendime okulda öğrendiğim şeyler aklıma geldi. Bu bir kriz durumu dedim. Sahaya vardıktan birkaç gün sonra çadır alanlarımızın

yakınındaki depremzedelerle konuşmaya, iletişime geçmeye başladım. Aynı ailelerden çok kayıp vardı. Fakat dinlediğim tüm vakaları hızlıca çözülmesi gereken bir kriz olarak düşünmek bana yardımcı oldu. Böylelikle duygusal etkilenmeleri azaltıp oradaki insanlara destek olmam kolaylaştı.” (K8)

E. İBB'nin Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne Afet Yönetimi Konusundaki Destekleri

Hatay Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi iş birliği sonucunda büyük yıkıma uğrayan Hatay'ı tekrar ayağa kaldırmak için afet odaklı yaklaşım ve bilimsel bir vizyon doğrultusunda mekansal planlama çalışmaları için Hatay Planlama Merkezi açılmıştır.

“Ben Hatay'a depremden hemen sonra ve geçtiğimiz ay gittim. İlk gittiğim anı hatırlıyorum. Antakya'yı daha önceden gezmişim. Gözlerime inanmadım. Bir tarih, kültür yok olmuştu ve bir daha asla eskisi gibi olamaz diyordum. Buna emindim. Çünkü ben Hatay'a gittiğimde sadece İBB vardı. Nasıl olacak bir belediyenin imkanları bu enkazı kaldırmaya yetmez. Neresinden tutacağız diye çok umutsuzluk vardı bende. Ama oradaki dayanışmayı ve yardımlaşmayı gördükçe umudum arttı. Yeniden kurulacak buralar dedim kendi kendime. İBB'de bir ajans var İstanbul Planlama Ajansı. İstanbul için olan tüm projeler orada üretiliyor. Aylar sonra öğrendim ki İstanbul Planlama Ajansı ve Hatay Büyükşehir Belediyesi benzer bir planlama merkezini Hatay'ı tekrar kurmak için Hatay Planlama Merkezini açacaklarmış. Tamam biz aylardır buradayız, aylarca daha fazla burada da kalabiliriz. Ama nereye kadar? Hatay'ın kaybettiği her şeyi geri alması gerekiyordu. Bu planlama merkezinin açılış toplantısına da katıldım. A'dan Z'ye düşünülmüş uzmanlarla. İnşallah hemen uygulamaya geçerler.” (K5)

Hatay'ın geleceğini Hataylılarla birlikte; sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, dayanışma ağları, kamu kurumları ve bilim insanlarının desteğiyle de yeniden inşa etmek için kurulan Hatay Planlama Merkezinin çalışma konuları; planlama, ulaşım ve lojistik, yer bilimi, mühendislik, mimari ve tasarım, kültürel miras ve koruma başlıkları altında toplanmıştır. Bu başlıklara ilişkin genel bilgiler şu şekildedir;

- **Planlama:** Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremler sonucu Hatay’da on binlerce bina yıkıldı ve ağır hasarlı hale geldi. Deprem sonrasında kentteki nüfusun büyük bir bölümü şehir merkezini terk etmek zorunda kaldı. Afetin bir felakete dönüştüğü durumlarda kapsamlı ve çok yönlü planlama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Hatay Planlama Merkezinin planlama aşamasında öncelikle afetzedelerin hayatını normale döndürmek için kısa ve orta vadeli iyileştirme çalışmaları yapılacaktır. Uzun vadede ise afetten etkilenen bölgelerin fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan yeniden inşasına dair afetlere karşı dirençli toplum oluşturmaya dair yaklaşımlar geliştirilecektir. Yine planlama başlığı altında, iyileştirme odaklı çalışmalarda ise acil ve geçici barınma, sağlıklı gıda ve su temini, sağlık ve eğitim hizmetleri, psikososyal destek, altyapı onarımı, iş ve gelir kaynaklarının geliştirilmesi, çevresel düzenlemeler, atık yönetimi ve risk azaltma gibi konular öne çıkarken, yeniden yapılanma sürecinin kapsamı yaşam kalitesinin artırılması, ulaşım ve altyapı sistemlerinin güncellenmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, inovasyon ve akıllı teknolojilerin kullanılması, ekonomik gelişme, kalkınma ve toplumsal katılım konuları yer almaktadır.
- **Ulaşım ve Lojistik:** Hatay’ın coğrafi ve jeopolitik konumu göz önünde bulundurulduğunda gerek Ön Asya ile Suriye toprakları arasındaki kavşak noktasındaki konumu, gerek barındırdığı gümrük kapıları, gerekse uluslararası yük taşımacılığı ve ulaşım ağıyla önemli bir konumda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ulaşım ve lojistik Hatay’ın gündelik dolaşım ve işleyişini organize eden büyük sistemlerdir.

Özellikle Hatay’da meydana gelen depremler sonucunda karayolu ve demiryolu altyapılarında ciddi tahribatlar oluşmuştur. Çok fazla sayıda yolun hasar görmesi ve erişilebilir olmaması nedeniyle lojistik ve altyapıda sorunlar yaşanmıştır. Hatay Havalimanı’nda pist kırılmış ve zemininde oturma tespit edilmiştir. altyapı drenaj, elektrik ve mekanik sistemler çalışmamıştır. Afet sonrasında enkaz taşıyan kamyonlar nedeniyle oluşan kent içi trafik yoğunluğu da ulaşım ve güvenlik sorunları yaratmıştır. Tüm bunlar afet bölgesine ulaşımın ve acil ulaşım güzergahlarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Dolayısıyla Hatay’da deprem sonucu meydana gelen hasarların tespit edilmesi, kentin yeniden yapılanma

sürecinde ulaşım ve lojistik altyapısının onarımındaki stratejileri belirleme konusunda önemli olacaktır.

- **Yer Bilimi:** Bu başlık altında ise yakın zamanda meydana gelen depremlerin yer bilim analizleri yapılarak, uzmanlar tarafından bu araştırmaların değerlendirilmesi ve yeni yerleşim yerlerinin oluşturulmasında çoklu afet risklerine karşı önlem alınarak yeni yapıların oluşturulması planlanmaktadır. ,
- **Mühendislik:** 6 Şubat ve 20 Şubat'ta meydana gelen yıkıcı depremler sonucu Doğu Anadolu Fay Hattındaki 11 il ciddi şekilde etkilenerek, çok sayıda bina enkaz haline gelmiştir. Depremlerin sıklığı ve şiddeti göz önünde bulundurulduğunda yıkıcı nitelikte olsa da uzmanlar, bu depremlerin felakete dönüşme sebebinin binaların yapımının ve altyapı sistemlerinden kaynaklandığını dile getirmektedir. Afet riski bu kadar yüksek olan bir ülkede ulaşım, içme suyu, elektrik, doğalgaz ve haberleşme gibi teknik meselelerde gereken altyapının oluşturulmamış olması afet sonrası süreçleri de oldukça olumsuz etkilemiştir. Yıkılan binaların enkaz haline gelmesinde ise binaların yaşı, zeminlerin zayıf olması, kalitesiz malzeme kullanımı, yönetmeliklere uygun şekilde binaların yapılmaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kentin yeniden inşa sürecinde mühendislik başlığı çok önemlidir. Ve bu başlık altında kullanılacak teknolojilerin doğal yapı ve mühendislik kriterlerine göre seçilmesi ve denetlenmesi planlanmaktadır. Mühendislik başlığı altındaki bir diğer konu ise hafriyat ve yıkıntı atıklarının çevreye, insan sağlığına verdiği zararı azaltacak önlemler alınmasıdır.
- **Mimari ve Tasarım:** Hatay'ın benzersiz kültürel dokusu, iklim özellikleri, zengin coğrafyası kentin mimari yapısına yön vermiştir. Özellikle Antakya, 18. ve 19. yüzyıla ait avlulu evleri, dar sokakları, evlerin iki yanlı yükselen duvarlarıyla kendine has bir dokuya ve tasarıma sahipti. Fakat yaşanan depremler sonucu bu eşsiz yapı tamamen zarar gördü. Bu süreçte oluşturulan geçici barınma merkezlerinin kentin eski yapısına uygun şekilde inşa edilmesine yönelik tartışmalar devam etmektedir. Dolayısıyla mimari ve tasarım başlığı altında; Hatay'ın kentsel ve kırsal yerel mimari özellikleri, kentin iklimi, coğrafya verileri, kentin sosyal yaşantısı ve güncel ihtiyaçları

doğrultusunda tasarım girdilerinin neler olabileceğine dair planlama ve faaliyetler yürütülecektir.

- Kültürel Miras ve Koruma: Hatay'ın çok kültürlü zengin kültürel mirasa sahip olması, iklimi, verimli topraklarıyla Ön Asya, Anadolu ve Akdeniz havzası arasında kavşak konumunda olması Hatay'ı tarih boyunca değerli kılmıştır. Asur, Roma, Pers, Arap ve Osmanlı gibi medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması sebebiyle; Hatay'ın tamamında arkeolojik ve tarihi kültür varlıkları bulunmaktadır. Yaşanan depremler sonucunda Antakya başta olmak üzere Hatay'da birçok kültürel miras alanında tahribata neden oldu, pek çok anıtsal yapı yıkıldı ve kırsal alanlarda önemli kayıplar meydana geldi. Bir diğer yandan ise arkeolojik mirasın yoğun olduğu bölgelerdeki arkeolojik katmanlar, üzerindeki yapıların yıkılmasıyla görünür hale geldi ve kentin gelecek planlamasında kritik bir öneme sahip oldu. Dolayısıyla kültürel miras ve koruma başlığı altında yapılması planlanan çalışmalar; önce kültürel mirasın aldığı zararı ve yaşanan tahribatı ortaya koymak ve ardından kentin yeniden yapılanmasında kültürel mirası onarmak ve yaşatmak için yeni stratejiler geliştirilecektir (Hatay Planlama Merkezi, 2023).

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Tartışma ve Sonuç

Türkiye, dünya üzerinde depremler bakımından “yüksek riskli” olarak görülen bir coğrafyada yer almakta ve ortalama olarak beş yılda bir geniş çapta can ve mal kaybına neden olan büyük bir depremin Türkiye’de yaşandığı bilinmektedir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2018). Afet riskinin bu kadar fazla olduğu bir coğrafyada afet yönetiminin zarar azaltma, önceden hazırlık, kurtarma ve ilkyardım, iyileştirme ve yeniden inşa (Yaman ve Erten, 2015) gibi tüm aşamalarına ilişkin uygulamada yetersiz kalması; yaşanan doğa olaylarını baş edilmesi zor büyük afetlere çevirebilmektedir.

2023 Şubat ayında aynı gün içinde oluşan büyük depremler, özellikleri ve sonuçları açısından değerlendirildiğinde yıkıcı nitelikte olsa da uzmanlar, depremin etkilerinin bu kadar fazla hissedilmesinin ve felakete dönüşmesinin nedenini insan eliyle yapılmış yapıların ve altyapı sistemlerinin afetlere karşı dayanıksız ve yetersiz oluşuna bağlamaktadır (Hatay Planlama Merkezi, 2023). 2023 Şubat depremlerinde yaşanan can kayıpları, depremden etkilenen iller, altyapı sistemlerinin çökmesi ve deprem sonunda yaşanan koordinasyon sorunlarıyla anlaşılmıştır ki afete hazırlık, müdahale, iyileştirme gibi adımları içeren bütünlük afet yönetimi çalışmaları yeterince etkili şekilde uygulanmamaktadır.

Konuyla ilgili araştırma sayısının kısıtlı olması nedeniyle yeterli sayıda kaynakçaya erişilememiş olsa da bazı sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarının hazırlamış olduğu raporlar da araştırmayı destekler niteliktedir. Göç Araştırmaları Derneği (2023) tarafından hazırlanan Göç ve Deprem Durum İkinci Tespit Raporuna göre; depremin ilk anlarındaki dayanışma pratikleri ve bir arada olma hissi sonraki aylarda giderek azalmış ve alanda gönüllü olarak çalışma yürüten kuruluşlar giderek azalmıştır. Deprem sonucunda evini kaybeden kişilerin hukuki destek alabileceği mekanizmalara erişimi de muğlaklaşmıştır. Türk Tabipleri Birliği (2023) VI. Ay

Deprem Raporuna göre ise Hatay ve diğer illerde yaşayanlar için halk sağlığı tehdidi özellikle molozların kaldırılmasıyla ortaya çıkan gazlar sebebiyle devam etmektedir. Ayrıca kentlerdeki sağlık çalışanlarının koşullarının iyileştirilmemesi sebebiyle sağlık emekçilerinin Hatay başta olmak üzere depremden etkilenen kentlerden göç etmek zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Ayrıca bu rapora göre deprem sonrası sağlık açısından kritik öneme sahip olan birinci basamağın depreme dayanıksız olduğu anlaşılmıştır. Bölgede yoğun şekilde barınma sorununun halen devam ettiği ve bu sorunun acil makro politikalarla çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yıkıma uğrayan kentlerin yeniden inşasında sivil toplum kuruluşlarının toplum katılım temelli çalışmalarının önemine de değinilmiştir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (2023) Altı Şubat Depremleri Sekizinci Ay Değerlendirme Raporuna göre Hatay'da hala sağlık, eğitim, barınma ve ulaşım konularında ciddi sıkıntılar devam etmektedir. Rapora göre Antakya ve Defne ilçelerinde tam donanımlı hastane bulunmamakta, doğumhane ve ameliyathaneler hizmet vermemektedir. Altyapı sorunlarından dolayı da birçok yeri su basmaktadır. Eğitimine devam etmeye çalışan öğrencilerin okulları yıkılmış olup; hasarsız olan okullarda eğitime devam etmeye çalışmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin barınma sorunu da devam etmektedir. Görüldüğü üzere depremin üzerinden dokuz ay geçmiş olsa da barınma, sağlık, gıda, su gibi en temel ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanmasında hala ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Çünkü afet öncesindeki hazırlık çalışmalarının eksikliği ve kriz durumunun yeterince profesyonel şekilde yürütülememesi, afet sonrası iyileştirme çalışmalarını da olumsuz etkileyerek birey, aile ve toplum üzerinde büyük sıkıntılara sebep olmuştur.

Araştırmanın bulgularında İBB'nin AFAD tarafından yapılan görevlendirmeyle deprem sonrası ilk andan itibaren Hatay'da arama kurtarma, gıda, barınma, temizlik, tıbbi yardım, enkaz kaldırma gibi hizmetler sunmaya başladığı anlaşılmıştır. Bunun dışında Hatay Büyükşehir Belediyesi ile imzalanan deprem protokolü kapsamında; Hatay'ın imar, geçici barınma, içme suyu, kanalizasyon gibi altyapı onarımı için Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne nakdi yardımın da yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca İBB, İstanbul Planlama Ajansı ve Hatay Büyükşehir Belediyesi ortaklığında kurulan Hatay Planlama Merkezi ile kentin yeniden kurulması için kısa ve uzun vadeli çalışmalara yönelik planlama, ulaşım ve lojistik, yer bilimi,

mühendislik, mimari ve tasarım, kültürel miras ve koruma başlıkları altında akademik ve uygulama odaklı kapsamlı çalışmalara başlanmıştır.

Araştırmaya katılan ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak Hatay'da görevlendirilen psikolog, sosyal çalışmacı ve idari personellerle yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde; sahada gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları sırasında koordinasyon sürecinde bazı aksaklıkların yaşandığı, bu aksaklıkların ulusal düzeyde olmasının yerele de etki ettiği ifade edilmiştir. Depremden hemen sonra sahada çalışan İBB personellerinin Hatay'a gönüllü olarak gittiği fakat gitmeden önce afet yönetimine dair herhangi bir hazırlık eğitiminden geçmediği bilgisi alınmıştır. Hatay'ın Defne, Samandağ ve Antakya ilçelerinde çalışan personellerin sahada dönüşümlü olarak çalışmasının müracaatçılarla güven ilişkisinin kurulmasına olumsuz etki ettiği anlaşılmıştır. Hatay'da yürütülen psikososyal destek çalışmaları, sanat ve eğitim faaliyetlerinin, özellikle çocuklar ve gençlerin deprem öncesi hayatlarına dönebilmesinde oldukça destekleyici olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda; afetten etkilenen bireylerin yaşamlarına devam edebilmesi için asgari yaşam standartlarına olabildiğince hızlı şekilde ulaşabilmeleri ve afet sonucu meydana gelen kayıpların etkisini azaltabilmek için sağlık, barınma, gıda gibi ihtiyaçların giderilmesinde belediyelerin sunduğu sosyal hizmet uygulamalarının oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Fakat bu uygulamaların afet yönetimi perspektifi ile afet öncesi hazırlık ve planlama aşamalarını da kapsayacak şekilde mikro, mezzo ve makro boyutlarda çok paydaşlı şekilde ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B. Öneriler

Araştırmanın bulguları sonucunda Hatay'da deprem sonrası İBB'nin sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin bilgi edinilse de konuyla ilgili diğer güncel bilgilerin kısıtlı olması nedeniyle değinilemeyen noktalar olmuştur. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda; tüm il ve ilçe belediyelerinin Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasındaki yapmış olduğu faaliyetlerin; afet yönetimi perspektifinden değerlendirilmesi literatüre ve uygulamaya önemli katkılar sunabilir.

Türkiye'nin afet riskinin anlaşılması ve afet hazırlığı stratejilerinin geliştirilmesi; afetlerin etkisinin azaltılmasında büyük önem taşıyabilmektedir. Dolayısıyla bütünleşik afet yönetimi sistemi içerisinde yer alan hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarına ilişkin kamu, sivil toplum, üniversiteler, yerel yönetimler olmak üzere toplumun tüm kesimi bilgilendirilmeli ve afet yönetim sürecine dâhil edilmelidir. Buna yönelik ise üniversitelerin ilgili tüm bölümlerinin lisans ve lisansüstü düzeyinde afet bilgisini içerek şekilde yapılandırılması; toplumsal olarak afet hazırbulunuşluğuna önemli katkılar sunabilir. Buna ek olarak Türkiye'nin doğal ve insan kaynaklı afet riski ve gerçeği kabul edilerek; afet yönetimi açısından yerel ve ulusal düzeyde müdahale stratejileri geliştirilebilir. Geliştirilecek olan stratejilerin tüm bölgelerin özelleşen ihtiyacına göre önceden planlanması; kriz anlarında koordinasyon sorunu ve afet durumunun felakete dönüşmesine engel olabilir.

Krizde müdahale yaklaşımı başlığında bahsedildiği üzere kriz yönetiminin temel amacı; bireyleri ve toplumları kriz öncesi toplumsal yaşantıya olabildiğince hızlı şekilde geri götürmektir. Bu noktada ise iyileştirme çalışmalarının ayrılmaz parçası olan psikososyal ve eğitim gibi faaliyetlerin kesintisiz şekilde sürmesi önem arz etmektedir. Deprem bölgesinde gerçekleştirilen psikososyal faaliyetlerin bölgede sürekli olarak çalışabilecek personeller ile yürütülmesi, müracaatçıyla kurulan güven ilişkisini destekleyebilmektedir. Dolayısıyla deprem sahasında çalışan kişilerin sürekliliğini sağlayacak planlamaların yapılması önerilir. Ayrıca afet bölgesinde çalışacak personellere, afet dönemlerinde müracaatçılara yaklaşım konusunda verilecek eğitimlerle saha çalışanlarının da iyilik hallerinin korunmasına katkı sunulabilir.

Son olarak afet yönetiminin yalnızca afet sonrası süreçlerde değil; afet öncesi ve afet sırasında risk yönetimi, şehir ve bölge planlama, inşaat mühendisliği, jeoloji mühendisliği, jeofizik mühendisliği, kentsel dönüşüm ve ilgili bakanlıklar ile yapılacak çalışmalarla disiplinlerarası bir yaklaşımla planlanması afet yönetimi süreçlerini kolaylaştırabilir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ALEXANDER, D. (2013). **Natural Disasters**, Routledge.

ALTAY, C. ve TAŞAN, T. (2006). **Türkiye’de Afet Yönetimi**, Beta Yayıncılık.

ADAMS, R. ve DOMİNELLİ, L. ve PAYNE, M. (2015). **Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar**, Ankara, Nika Yayınevi.

AKKAYAN, T. ve KIRIMLI, Y. (2001). **Deprem Yardımlarından Yararlananların Değerlendirme Raporu**, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

AKYILMAZ, F. ve KARKA, O. (2011). **Afetlerde Psikolojik İlk Yardım**, İstanbul, AFAD.

BİLGİSAY, H. (2010). **Yerel Yönetim Reformu Ve İl Özel İdareleri: Bursa Perspektifinde Bir Analiz**, Yerel Yönetimler Yerel Siyaset Ve Kentsel Politikalar, Ed.: Bekir Parlak, Dora Yayınları, Bursa, 279- 294ss.

BOZKURT, V. (2000). **Deprem ve Toplum**, İstanbul, Alfa Yayınları.

COOMBS, W. T. (2012). **Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.**

DUYAN, V. (2010). **Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri**, Ankara, Sosyal Çalışma Yayınları.

DRABEK, T. E. (1986). **Human System Responses to Disaster: An Inventory of Sociological Findings**, Springer.

DYNES, R. R. (2000). **The Importance of Social Capital in Disaster Response, Quick Response Research Report**, Natural Hazards Research and Applications Information Center, University of Colorado.

- EKŞİ, A. (2017). **Bütünleşik Afet Yönetimi Pratiği Çözümleyici mi?**, İzmir, Kitapana Yayınevi.
- KADIOĞLU, M. (2011). **Afet Yönetimi, Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek**, İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- KILIÇ, C. (2008). Türkiye'de Afet Yönetimi: **Kavram, İlkeler, Kurumlar ve Yönetim Süreci**, İstanbul Üniversitesi Basımevi.
- MAKTAV, N.(2003). **Yeryüzü ve Deprem Kitabı**, İstanbul, Boyut Yayın Grubu.
- MİLETİ, D.S. (1999). **Disasters by Design: A Reassessment of Natural Hazards**, USA, Joseph Henry Press.
- MIZRAHI, T., and ROSENTHAL, B. B. (2001). **Complexities of Practice: The Case of Social Workers in Disasters**, Social Work, 46(2), 119-130.
- OKUN, B. F. (1997). **Understanding Diverse Families What Practitioner Need To Know**, New York, Guilford.
- ÖZER, M. ve GÜRLER, Ö. (2015). **Afet Yönetimi ve Yerel Yönetimler**, Türkmen Kitabevi.
- ÖZER, M. and ŞİMŞEK, E. (2015). **Afet Yönetimi ve Kentleşme: Belediyelerde Afet Yönetimi ve Afet Yönetim Planları**, İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık.
- PERRY, R. W. and MYSHKATEL, H. (1984). **Disaster Management: Warning Response and Community Relocations**, Quorum, Westport, CT.
- PERRY, R. W. and LINDELL. M. K. (2008). **Disaster Planning and Management**, CRC Press.
- RUBIN, H. J., & RUBIN, I. S. (2011). **Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data**, Sage Publications.
- SOLWAY, Louis (2004). **Reducing the Effect of Natural Hazards on Urban Areas, in Casale, R. and Margottini, C. (Eds)**, Natural Disasters and Sustainable Development, Springer, Berlin.
- STRAUSS, A., & CORBIN, J. (1998). **Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory**, Sage Publications.

- ŞİMŞEK, E., ve ÖZER, M. (2018). **Afet Yönetimi ve Belediyeler: Stratejik Yönetim ve Planlama**, Nobel Akademik Yayıncılık.
- QUARANTELLI, E. L. (1994). **Draft Of A Sociological Disaster Research Agenda For The Future: Theoretical, Methodological And Empirical Issues**, Disaster Research Center University Of Delaware Newark, Delaware, USA.
- QUARANTELLI, E. L. (1998). **What Is Disaster? The Need for Clarification in Definition and Conceptualization in Research**, Disaster Research Center University Of Delaware Newark, Delaware, USA.
- WAUGH, W. L. and TIERNEY, K. J. (2007). **Emergency Management: From the American Red Cross to Hurricane Katrina**, Routledge.
- TARIK, T. (2004). **Afetlerde Sosyal Hizmet**, Ankara, Nika Yayınevi.
- TAŞĞIN, N. (2017). **Türkiye'nin Taraf Olduğu İnsan Hakları Sözleşmeleri Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulamaları**, Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar, Ankara, Nika Yayınevi.
- YALÇIN, A. (2011). **Afet Yönetimi ve Sosyal Hizmet**, Pegem Akademi.
- YAMAN ve ERTEN, R. (2015). **Türkiye Sosyal Hizmet Birikiminde Doğal Afetler. Bibliyografik Bir Değerlendirme (1950-2013)**, İstanbul, Açılım Kitap.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2018). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- ZASTROW, C. (2014). **Sosyal Hizmete Giriş**, Ankara, Nika Yayınevi.

MAKALELER

- AKTAŞ, A. (2002). "Kriz Durumlarında Sosyal Hizmet Müdahalesi", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Sempozyumu, **Kriz Dergisi**, 11 (3), 37-44.
- ALTUN, F. (2016). "Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi", **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 4 (8-9), 183-197.

- ALTAY, C. ve TAŞAN, T. (2006). “Türkiye’de Afet Yönetimi: 1999 Marmara Depremi Sonrası Gelişmeler”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi**, 17(1), 1-26.
- ALTUN, F (2018). “Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Sosyal Çalışma Dergisi**, 2 (1), 1-15.
- ASHMAN, K. and Jr G,H (1999). “Understandind Generalist Practice”, **Chicago Nelson Hull Puplisher**, s. 271.
- AYDINOĞLU, A.C. ve ALTAY, C. (2007). “Türkiye’de Deprem Gerçeği ve Afet Yönetimi”, **E-Journal of New World Sciences Academy**, Engineering and Natural Sciences, 4(3), 50-66.
- BAYRAM, A. ve BİLİR-GÜLER, S. (2016). “Doğal Afetlerin Önlenmesinde Kuruluşların Önem ve Sorumluluk Düzeylerine Göre İncelenmesi: İstanbul Örneği”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 665- 686.
- CARRIDO, M. L. (2000). “An International Disaster Recovery Business Alliance”, **Natural Hazards Rewiev**, 1(1), 50-55.
- DEMİRCİ, A. ve KARAKUYU, M. (2004). “Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Rolü”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, 67-100.
- DICKMANN, P., BIEDENKOPF, N., KEEPING, S., EICKMANN, M. and BECKER, S. (2014). “Risk Communication and Crisis Communication in Infectious Disease Outbreaks in Germany: What is being done, and what needs to be done.”, **Journal of Society for Disaster Medicine and Public Health**, 206-211.
- GÜVEL, E. A. (2008). “Türkiye’de Depremin İkincil (Makroekonomik) Etkilerinin Ekonometrik Analizi”, **Sosyal Çalışma Dergisi**, s. 1-15.
- HENSTRA, D. (2010). “Evaluating Local Government Emergency Management Programs: What Framework Should Public Managers Adopt?”, **Public Administration Review**, 70 (2), 236–246.
- HOSSAIN, F (2011). “Disaster Management in Bangladesh: Regulatory and Social Work Perspectives”, **Journal of Comparative Social Welfare**, 27(1).

- ISAHAQUE Ali, Zulkarnain A. Hatta, Azlinda Azman.(2014). “Transforming the Local Capacity on Natural Disaster Risk Reduction in Bangladeshi Communities: A Social Work Perspective”, **Social Work&Policy**, 8 (1), February.
- İŞMEN, A. (2006). “Depremi Psikolojik Etkileri: Daha Az Zarar Görmek Mümkün Mü?”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16 (1), s. 349-362.
- KARAKASHIAN, M. (1994). “Countertransference Issues in Crisis Work with Natural Disaster Victims”, **Psychotherapy**, 31, 334-341.
- KARATAŞ, K., A. ŞEKER ve N. ERDOĞAN. (2002). “Marmara Depreminden Sonra Kocaeli’nde Geçici Yerleşim Alanında Yaşayan Aileler Üzerine Bir Araştırma”, **Sosyal Hizmet Sempozyumu**, Deprem ve Sosyal Hizmetler, Hacettepe Üniversitesi, 150-163.
- KASAPOĞLU, A. (2005). “Depremi Sosyo-Kültürel Boyutları”, **Sağlık ve Toplum Dergisi**, Deprem Özel Sayısı, Temmuz, 2000:5-9.
- KASAPOĞLU, A. ve ECEVİT. M. (2001). “Depremi Sosyolojik Araştırması”, **Sosyoloji Derneği Yayınları**, No.8.
- KOÇYILDIRIM, Ş. (1990). “Psiko-sosyal Yönüyle Gönüllülük ve Sosyal Refah Hizmetlerinde Gönüllü Çabaların Etkinliği”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını**, No:8, 1-2-3, 41-50.
- MAVİ, E. (2020). “Afet Kriz Yönetiminde Medya: 30 Ekim 2020 İzmir Depremi”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi**, 31-53.
- MILETI, D.S. and PEEK, L. (2002). “The Social Psychology of Public Response to Warnings of a Nuclear Power Plant Accident”, **Journal of Hazardous Materials**, 93(1), 45-85.
- ÖZÇELİK, E. (2020). “Afetlerde Sosyal Hizmetler”, **Afet ve Risk Dergisi**, 3 (1), 46-55.
- ÖZDEMİR, U. (2000). “Sosyal Hizmet Uygulamasının Genel Çerçevesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, sayı 1, 100-110.

- PERRY, Ronald W..(2003), Incident Management Systems in Disaster Management, **Disaster Prevention and Management**, Volume:12, Number:5.
- ŞAHİN, G. (2016). “Yerel Yönetimlerde Afetlere Hazırlık ve Zarar Azaltma Sorumlulukları: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği”, **KAYSEM 10. Kamu Yönetimi Sempozyumu**, 5-7 Mayıs 2016.
- TANKUT, T. (1996). “Deprem Zararlarının Azaltılmasında Yurttaş Eğitiminin Önemi” Erzincan ve Dinar Depremleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları, **TÜBİTAK Deprem Sempozyumu**, 263-272.
- TAŞAN, T. ve ALTAY, C. (2007). “Türkiye’de Afet Yönetimi ve Sosyal Yardım Organizasyonları: 1999 Marmara Depremi’nden Dersler”, **Afet ve Acil Durum Dergisi**, 10(3), 30-38.
- TOMANBAY, I. (2000). “Deprem, İnsan ve Sosyal Hizmetler”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, 123-137.
- URHAN, V.F. (2008). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, **Sayıştay Dergisi**, (70), 85- 102.
- YEŞİLDAL, A. (2020). “Doğal Afetlerle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü Ve Kapasite Sorunları: Esnek Şehir Uygulaması”, **Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, (1), 87-116.
- WOLENSKY, Robert P. and Wolensky, Kenneth C. (1990), “Local government's problem with disaster management: a literature review and structural analysis”, **Policy Studies Review**, Vol. 9 No.4

TEZLER

- ÇİLİNGİR, G. A. (2019). “Türkiye’de Afet Yönetimi ve İdarenin Sorumluluğu” (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- YAVUZ, Ö. (2020). “Afet Yönetişiminde İşbirliği Ağlarının Önemi: Kocaeli Örneği”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Çanakkale.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

RELIEF INTERNATIONAL₂

<https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syriaturkey-earthquakes-situation-report-8-april-3-2023>, (Erişim Tarihi: 10.08.2023)

Türk Dil Kurumu. Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü.

<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02.08.2023)

AFAD. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.

<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, (Erişim Tarihi: 20.07.2023)

AFET KOORDİNASYON MERKEZİ, İBB ve HATAY il eşleştirmelerine ilişkin bilgi.<https://akom.ibb.istanbul/haberler/ibb-tum-imkanlariyla-hatayda/> (Erişim Tarihi: 20.07.2023)

UNISDR. Terminology on Disaster Risk Reduction. Geneva, Switzerland; 2009.
https://www.preventionweb.net/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf, (Erişim Tarihi: 22.07.2023)

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. (2020b).

<http://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/dirifay>(Erişim tarihi: 02.07.2023)

Kahramanmaraş Merkezli depremlerde hayatını kaybedenler:

<https://www.bbc.com/turkce/articles/c51kdv8d15jo>(Erişim tarihi: 08.07.2023)

Hatay merkezli depremlerde hayatını kaybedenler:

<https://www.bbc.com/turkce/articles/cglrzkl8418o> (Erişim tarihi: 08.07.2023)

<https://www.ibb.istanbul/arsiv/41031/imamoglundan-hataya-gecici-barinma-merkezi-mu> (Erişim tarihi: (20.08.2023)

Çorlu Belediyesi (2019). Çorlu Belediyesi Afet Müdahale Planı.

https://www.corlu.bel.tr/upload/tr/dosya/yayinlar/corlu-belediyesi-afet-ve-acil-durum-mudahale-plani-2019_04102019085643.pdf(Erişim tarihi:26.08.2023).

Hatay Planlama Merkezi: <https://hatayplanlamamerkezi.com/tr-TR/>. (Erişim tarihi: 25.08.2023).

DİĞER KAYNAKLAR

AKBAŐ, E. (2015). “Diğer Sosyal Hizmet Alanlarında Sosyal Hizmet Uygulamaları ve Genel Değerlendirme”, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

AKDUR R. (2001), “Afetlere Hazırlık ve Afet Yönetimi”, Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Kurs Notları, Ankara.

BUZ, S. (2001). “Krizde Müdahale Yaklaşımı ve Sosyal Hizmet”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No:009, Ankara.

DPT. (1999). “Depremın Ekonomik ve Sosyal Etkileri, Muhtemel Finansman İhtiyacı, Kısa - Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler Raporu”. Ankara: DPT Yay.

ÖZUĞURLU, M. (2000). “Deprem Bölgesinde Sosyal Durum ve Alınması Gereken Önlemler”, Basılmamış Taslak Metin, Ankara.

Göç Araştırmaları Derneği (2023). “Göç ve Durum Tespit Raporu II”.

TAPAN, B. (2022). “Afetlerde Risk ve Kriz Yönetimi Yaklaşımı”, Türkiye Klinikleri,1-9.

TAŐKIN, A. (2002). “Marmara Depreminde İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün Çalışmaları”, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2001, Deprem ve Sosyal Hizmetler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, 183-187.

TMMOB Mimarlar Odası (2023). 6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu.

Türk Tabipleri Birliği (2023). VI. Ay Deprem Raporu: Olağandışı Durumlara Dayanıksız Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri.

TURAN, N. (1992). “Sosyal Kişisel Çalışma Birey ve Aile için Sosyal Hizmet”, MN
Ofset, 295-302.

EKLER

Ek-1: Görüşme Formu Soruları

Ek-2: Etik Kurul Onayı

Ek-1: Görüşme Formu Soruları

GÖRÜŞME FORMU SORULARI

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, şu an çalıştığı pozisyon, gelir durumu vb.

2. Deprem sonrası ilk süreç hakkında bilgi verebilir misiniz? İBB'ye bağlı müdürlüklerin afet sonrası eylem planı nasıl şekillendi?

3. Hatay'a yapılacak yardımlar için hangi müdürlükler ne gibi çalışmalar başlattı? Bu çalışmalarını yürüten temel bir müdürlük var mıydı?

4. Deprem sonrasında Hatay'da görevlendirilecek meslek elemanları neye göre belirlendi?

5. Hatay'a gitmeden önce sahada karşılaşılabileceğiniz vakalara dair herhangi bir bilgilendirme eğitimi aldınız mı?

6. Hatay'da ne kadar süre kaldınız? Orada yürütmüş olduğunuz psiko sosyal çalışmalardan bahsedebilir misiniz?

7. İBB'nin, Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne afet yönetimi ve eylem planları konusunda desteği oldu mu?

8. Sizce İBB tarafından deprem sonrası verilen hizmetler yerinde ve yeterli miydi?

Ek-2: Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-96713
Konu : Etik Onayı Hk.

22.09.2023

Sayın Dilan Akbayır

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu'nun 21.09.2023 tarihli ve 2023/08 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Sencer GİRGİN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSS41DPPKP Pın Kodu : 13882

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys/>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No 38 Sefaköy , 34295 Kaçıköşmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Keş Adresi : izn.yazisleri@iau.h03.kep.tr

Belgi için : Tuğba SUNNETCI

Ünvanı : Yarı İleri Uzman

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Dilan AKBAYIR

ÖĞRENİM DURUMU:

- Lisans: 2016, Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat
- Yüksek Lisans: 2018, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Sorumluluk Yönetimi
- Yüksek Lisans: 2023, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Sosyal Hizmet

MESLEKİ DENEYİM:

- Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Sosyal Çalışmacı, 2016-2017
- Modern Bilimler Akademisi, Toplumsal Duyarlılık Projeleri Öğretmeni, 2018-2020
- Sosyal Güçlendirme için Spor ve Beden Hareketi Derneği, Proje Koordinatörü, 2019-2020
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Politikaları Müdürlüğü, Sosyal Çalışmacı, 2021-Halen